

TARTU ÜLIKOOL

Sotsiaalteaduste valdkond

Ühiskonnateaduste instituut

Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni õppekava

**Naise kujutamise muutumine ajakirja Eesti Naine kaanefotodel ja -
lugudes perioodil 1991-2021**

Bakalaureusetöö

Kristin Lass

Juhendaja: Külliki Seppel, MA

Tartu 2022

SISUKORD

SISUKORD	2
SISSEJUHATUS	4
1. TEOREETILISED LÄHTEKOHAD	5
1.1 Soorollid ja -stereotüübid	5
1.2 Stereotüübid meedias ja nende edasikandumine	8
1.3 Naisteajakirjade roll ühiskonnas	9
1.3.1 Eesti Naine kui naisauditooriumile suunatud ajakiri	10
1.3.2 Varasemad uuringud naiste meediakuvandist Eestis	11
1.4 Fotode roll naisteajakirjades	12
1.5 Ühiskondlikud olud 1991-2021 ja naise roll Eesti ühiskonnas	14
2. UURIMISKÜSIMUSED	16
3. MEETOD JA VALIM	18
3.1 Meetod	18
3.2 Valim	19
3.3 Analüüsiskeemid	20
3.3.1 Kaanefotode analüüs	20
3.3.2 Kaaneloo tekstianalüüs	22
4. TULEMUSED	24
4.1. Eesti Naise kaanefotode üldiseloostus aastatel 1991-2021	24
4.2 Muutused Eesti Naise kaanefotodel	26
4.2.1 Naiste riietus kaanefotodel	26
4.2.2 Naiste aksessuaarid ja meik kaanefotodel	28
4.2.3 Naiste näoilme	29
4.2.4 Pea ja keha kaadrite suhe ajakirja kaanefotol	30

4.2.5 Naiste poos ajakirja kaanefotol	30
4.2.6 Naiste rollid kaanefotol	32
4.2.7 Kaanefoto tekstid	33
4.3 Eesti Naise kaanelugude üldiseloostus aastatel 1991-2021	34
4.4 Muutused Eesti Naise kaanelugudes	35
4.4.1 Portreeteritavate naiste vanus	35
4.4.2 Ajakirjade kaanelugudes käsitletavat teemad	35
4.4.3 Naiste roll kaanelugudes	39
4.4.4 Naiste välimus kaanelugudes	40
4.4.5 Naiste iseloostus kaanelugudes	41
4.4.6 Suhtumine naise rolli ühiskonnas	43
4.4.7 Emantsipatsioon võrdluses patriarhaalsuse taastootmisega	44
4.4.8 Stereotüüpide ja soo rõhutamine	45
4.4.9 Nõuanded ajakirja kaanelugudes	45
5. JÄRELDUSED JA DISKUSSIOON	47
5.1 Järeldused	47
5.2 Diskussioon	53
5.3 Meetodi kriitika ja refleksioon	55
KOKKUVÕTE	57
SUMMARY	59
KASUTATUD KIRJANDUS	61
LISAD	68
Lisa 1. Kaanefotode kodeerimisjuhend	68
Lisa 2. Kaanelugude uurimisskeem	70
Lisa 3. Eesti Naise kaanefotod	72
Lisa 4. Eesti Naise kaanelood	98

SISSEJUHATUS

Naiste ja meeste roll ühiskonnas on olnud alati erinev. Aja jooksul on meeste ja naiste rollid hakanud hägustuma, kuid on siiski tugevalt juurdunud ega näita kadumise märke (Hentschel, Heilman ja Peus, 2019: 15). Hainesi, Deauxi ja Lofarno 2016. aastal avaldatud uuring stereotüüpide püsivuse kohta kordas Deauxi ja Lewise (1983) enam kui 30 aastat tagasi tehtud tööd – näidates minimaalseid muutusi, st mehi ja naisi kirjeldatakse ikka veel üksteisest väga erinevalt ja kooskõlas traditsiooniliste stereotüüpsete arusaamadega.

Eestis alustati sooküsimuste tõsisema teadvustamise ja käsitlemisega taasiseseisvumise järel, mil Eesti ühiskond lülitus taas läänemaailma sotsiaalsesse ja poliitilisse mõttevahetusse ning asuti ühiskonda viima kooskõlla rahvusvaheliste standarditega (Marling, 2010: 6).

Ka meedial on soo käsitlemisel märkimisväärne roll. Mitmed meediateoreetikud (Gauntlett 2002; Riesman 1966, viidatud Kempel ja Siibak, 2010: 44 kaudu) on väitnud, et meediatekstdid ja -fotod võivad sageli olla vahendiks, kuidas inimesed sugu ja soorolle näevad ning kujundavad. Lisaks püüab meedia sageli luua pilti ideaalsest naisest ja mehest ning sellest lähtuvalt nii võimendada kui ka taastoota ühiskonnas juba levinud arusaamu naiseks ja meheks olemisest (Rubin, 1975, viidatud Kempel ja Siibak, 2010: 44 kaudu). Nii saab meediamaastiku ja naisteajakirjade üheks oluliseks eesmärgiks pidada ühiskonnas heakskiidetud sotsiaalsete normide sisendamist meediatarbijasse (Krempel ja Siibak, 2010: 44). See on oluliseks ajendiks, et uurida, millisena kujutatakse naist neile endile suunatud ajakirjas.

Bakalaureusetöö käigus uurin ajakirja Eesti Naine kaanefotosid ja -lugusid, et analüüsi abil välja selgitada 30 aasta (1991-2021) jooksul toimunud muutusi naiste kujutamises. Kasutan muutuste uurimiseks ajakirja kõiki numbreid aastatel 1991, 2001, 2011 ja 2021. Käesolev bakalaureusetöö on paradigmaliselt eelkõige kriitilisest koolkonnast lähtuv (feministlik-kriitiline). Ajakiri Eesti Naine osutus valituks, sest on pikaajalisim ning ühtlasi vanim praegu ilmuv naisteajakiri Eestis.

Minu töö algab sissejuhatusega ning esimeses osas tutvustan teoreetilisi lähtekohti. Teises peatükis tutvustan oma uurimisküsimusi ning kolmandas peatükis uurimuse meetodit ning valimit. Töö neljandas osas toon välja uurimuse tulemused. Seejärel on diskussiooni ning järelduste peatükk, kus arutlen oma uuringu tulemuste üle ning teen refleksiooni valitud uurimismeetodile. Minu töö lõpetavad eesti- ja ingliskeelne kokkuvõte, kasutatud kirjandus ning lisad.

1. TOOREETILISED LÄHTEKOHAD

Antud peatükis kirjeldan seniseid uuringuid, millest oma bakalaureusetöös lähtun. Mõtestan stereotüüpide ja soorollide laiemat tähendust ning seda, kuidas meedia stereotüüpe edasi kannab. Ühtlasi mõistmaks, millist rolli mängivad ühiskonnas juurdunud soorollid ja stereotüübid meediamaaistikul ning täpsemalt naisteajakirjades. Analüüsitud on nii soostereotüüpide ja fotode käsitlemist tegelikkuse peegeldusena kui naiste kujutamise eripärasid naisteajakirja kontekstis. Lisaks annan ülevaate uuritava perioodi (1991-2021) Eesti ühiskondlikest oludest ja naise rollist Eesti ühiskonnas.

1.1 Soorollid ja -stereotüübid

Naiste meediarepresentatsiooni juures on märkimisväärne roll soorollidel ja stereotüüpidel. Sõnaraamatutes defineeritakse sõna “stereotüüp” sageli kui suhet taju ja pildi või iseloomustuse vahel. Nii mõistetakse stereotüübi all laiemat üldistust, mis põhineb kas reaalsel või tajutavatel tunnustel. (Piltre, 2004: 6)

Mõiste stereotüüp on oma olemuselt juba sajandeid vana. Kaasaegses tähenduses võttis mõiste 1922. aastal teoses „Public Opinion” kasutusele sotsioloog Walter Lippmann, kes kirjutas nii nagu arukas ja lugenud inimene juba teaks, millele sõna “stereotüüp” viitab (Newman, 2009: 11). Lippmann iseloomustas stereotüüpi kui inimese peas olevat ettekujutust teistest inimestest ja laiemalt inimgruppidest (Lippmann, 1922: 49). Ühtlasi on Lippmann leidnud, et inimesel on omadus kõigepealt anda hinnanguid ja alles seejärel vaadelda, kuigi peaks käituma sootuks vastupidiselt (Lippmann, 1922: 81).

Ka Hiltoni ja Hippeli (1996: 240) kohaselt on stereotüübid uskumused teatud rühmade liikmete omaduste ja käitumise suhtes. Kui mitmesugused stereotüübid põhinevad tegelikel rühmadevahelistel erinevustel (nt kultuurilised stereotüübid toidueelistuste kohta), siis Hilton ja Hippel (1996: 241) lisavad, et stereotüübid põhinevad inimese suhteliselt püsivatel omadustel nagu rass, religioon ja sugu.

Mitmed uuringud (Deaux ja Lewis 1983; Diekman ja Goodfriend, 2006; Haines, Deaux ja Lofarno 2016) kinnitavad, et naiste ja meeste traditsioonilised sotsiaalsed rollid on püsinud aastaid

muutumatusena. Hentschel, Heilman ja Peus (2019: 2) lisavad, et sooliste stereotüüpide suhtes valitseb tavaliselt suur üksmeel. Seevastu Newman (2009: 8) usub, et stereotüübid võivad olla ka mitmetähenduslikud ning olla aja jooksul pidevas muutumises. Ühiskondade üks iseloomulikke jooni ongi sotsiaalsete ja kultuuriliste muutuste ulatuse ja tempo suurenemine. Kui inimesed seisavad silmitsi ebakindluse või murrangutega ühiskondlikes ja sotsiaalsetes protsessides, tekib suur kiusatus omaks võtta mingisuguseid stereotüüpe, sest stereotüübid juhivad tähelepanu kõrvale sügavamatest sotsiaalsetest probleemidest. (Pickering, 2015: 4)

On selge, et stereotüübid mõjutavad, kuidas me üksteist tajume. Nii on soostereotüübid omadused, mida peetakse naise või mehe juures rohkem domineerivaks. Eksi (2009: 38) tõdeb, et stereotüübid on tavaliselt jagatud üldistused sotsiaalse rühma liikmete kohta ja neid õpitakse teatud ühiskonnas kasvamise protsessi osana, mida nimetatakse sotsialiseerumiseks. Sugu on ka üks esimesi sotsiaalseid kategooriaid, mida lapsed tänapäeva ühiskondades õpivad ja seega on teadmised sooliste stereotüüpide kohta ilmsed juba varasest lapsepõlvest (Steffens ja Viladot, 2015, viidatud Kachel, Steffens ja Niedlich, 2016: 2 kaudu).

Jagades inimesed soo alusel kaheks, luuakse olulised kategooriad, mis käsitlevad naisi ja mehi eraldiseisvatena (Talves, 2018: 8). Ühtlasi usub ka Eksi (2009: 37), et mehelikkus ja naiselikkus hõlmavad kahte väga vastandlikku pilti, millel on erinevad käitumise ja isiklikud omadused. Selline polariseerumine loob kunstliku lõhe naiste ja meeste vahel ning tugevdab soorolle, mis põhinevad veendumusel, et mehed ja naised on sisuliselt erinevad. Selline eraldatus paneb mehed ja naised käituma vastavalt sotsiaalselt kinnistunud soostereotüüpidele, mis loovad teatud soonormid ja tavad, mida järgida. (Talves, 2018: 8)

Nii võibki soorolle kontseptualiseerida kui bioloogilisel sool põhinevaid käitumuslikke ootusi (O'Dea ja Cash, 2012). Sotsiaalse rolli teooria kohaselt tulenevad soostereotüübid meeste ja naiste ebaühtlasest jaotusest sotsiaalsetesse rollidesse nii kodus kui ka tööl (Hentschel, Heilman ja Peus, 2019: 2). Tabassum ja Nayak (2021: 192) väidavad, et soostereotüübid tulenevad aga eelkõige ajaloolisest soopõhisest tööjaotusest.

Nii on naised töökohal kaldunud pigem inimestele, teenindavale tööle kui konkurentsivõimelistele ja juhtivatele positsioonidele, mida traditsiooniliselt on hõivanud mehed (Lippa, Preston ja Penner, 2014: 7). Tabassum ja Nayak (2021: 193) on naiste tööga seotud rollijaotust ja omadusi uurides

leidnud, et naised võivad otsustada mitte kandideerida väljakutseid pakkuvasse rolli või juhirolli, sest kardavad, et neil puudub võime selliseid rolle täita.

Seevastu Batori (1998, viidatud Sekscinska, Trzcinska ja Maison, 2016: 2 kaudu) eristab kahte peamist pilti naisest: traditsiooniline naine ehk koduhoidja ja ebatraditsiooniline naine, kes on keskendunud iseendale, on enesekindel, töötav ja sageli ärinaine. 21. sajandil on lisaks traditsioonilistele naiste sotsiaalsetele rollidele loodud uus roll: naine, kes sarnaneb traditsioonilisele mehe sotsiaalsele rollile. Muutused naiste ja meeste sotsiaalsetes rollides on suuresti seotud prioriteetide ja fookuse muutumisega (mina vs teised). Eagly ja Diekman (2003, viidatud Sekscinska, Trzcinska ja Maison, 2016: 2 kaudu) väidavad, et naiste jaoks on muutus seotud tugevama keskendumisega iseendale ja oma tööle (individualism), meeste puhul aga sotsiaalsesse suunda – keskendumine kodule, perele ja lastele.

Erinevalt soost, mis on meheks või naiseks olemise bioloogiline termin, on sugu ka sotsiaalselt konstrueeritud ja seotud kultuuriga. Tabassum ja Nayak (2021: 197-199) leiavad, et soostereotüüpe mõjutavad individuaalsed, kognitiivsed, päritolu ja sotsiaal-kultuurilised tegurid, mis kujundavad inimestes stereotüüpset mõtlemist, säilitades seeläbi soolise diskrimineerimise ja takistades naiste karjääri edenemist. Basow (1992: 2-3) on aga leidnud, et liialdades muutuvad soorollide ootused soostereotüüpideks ja seega võib sugu olla konstrueeritud eelkõige inimeste, mitte bioloogia poolt.

Nii seab iga kultuur mõistetele mees ja naine oma tähendused ning omab subjektiivseid ootusi selle kohta, milline käitumine on igale soole sobiv (Eksi, 2009: 38). Selline jaotus on aga juba sageli vananenud ning sugu nähakse veelgi mitmekesisema nähtusena. Binaarne sugu seisab tänapäeval silmitsi olukorraga, kus kaks peamist sookategoriat vastanduvad mitmele soo- ja seksuaalidentiteedile, sealhulgas mittebinaarsetele identiteetidele ja transsoolise staatusele (Eagly ja Sczesny, 2019: 1).

Seega on soorollide ja stereotüüpide konstrueerimine ühiskonnas igapäevased ning tingitud erinevatest ühiskondlikest protsessidest, olles tihedalt seotud ka kultuuriruumiga. Soorollid määratletakse tinglikult juba varases lapsepõlves, mis on samuti naiste stereotüüpiseerimise üheks tugevaks mõjuteguriks. Nii ongi soostereotüübid ühiskonnas sageli sügavalt juurdunud. Lisaks võimendab inimeste arusaama soorollidest ja stereotüüpidest märkimisväärselt ka ümbritsev meediaruum.

1.2 Stereotüübid meedias ja nende edasikandumine

Ühelt poolt levib teadmine, et meedia nii taastoodab kui ka loob oma valikutega ja rõhuasetusega reaalsust (Pilvre, 2021). Ka Kaunissaare (2015) tõdeb, et meedia kaasabil konstrueeritakse ja taastoodetakse ühiskonnas juba välja kujunenud ning kinnistunud soolist süsteemi.

Maailmas läbiviidud soolisi stereotüüpe kajastavad uuringud ja nende tulemused näitavad sageli, et meedia on standardiseeritud ning võimendab ja taastoodab juba väljakujunenud stereotüüpe (Tuchman 1978, viidatud Rodgers, Kenix ja Thorson 2007: 123 kaudu). Naiste representatsiooni Eesti meedias uurinud Pilvre (2021) lisab, et meedia võib oma valikute ja kujutamisviisidega teatud tegelasi, ühiskonnagruppe, üksikisikuid ja nähtuseid nii esile tõsta kui ka kõrvale jätta. Naiste kujutamise puhul on sageli kombeks teatud tüüpi metafooride kasutamine ja seegi taastoodab Borelli ja Cacciari (2019: 7) arvates stereotüüpe. Seega on oluline mõista, kuidas meedia stereotüüpe taastoodab ja loob, miks seda teeb ning millised erisused ilmnevad meedias naiste kujutamisel.

Meediateoreetik Denis McQuaili arvates on stereotüübid meedias kujutatud patriarhaalse nähtusena ehk lähtuvalt meeste positsioonist ühiskonnas (McQuail, 2000: 194). Pilvre (2010) väidab, et sooliste stereotüüpide kasutamist ja võimendamist heidetakse meediale ette ning lisab, et meedias kujutatu stereotüüpsus on iseloomulik ja tihedalt seotud väljaande spetsiifikaga. Gizycki (2009: 7) lisab, et just seetõttu on naised sageli langenud erinevate stereotüüpide ohvriks, mis avalduvad visuaalsete kujundite kaudu nii televisioonis kui ka trükimeedias.

Meedia loob sageli kujutavatest n-ö “ideaalse” kuvandi. Woodi (1994: 33) arvates on meedia loonud naisest kaks pilti: head naised ja halvad naised, keda esitletakse sageli kõrvuti. Hea naine on ilus, keskendunud kodule, perekonnale ja üldisemalt teiste eest hoolitsemisele. Ühtlasi allub hea naine mehele, on tavaliselt abitu ja lojaalne ning kujutatud meeste ohvrina. Seevastu halb naine on kuri ja õel, „nõid“ või kergete elukommetega, keda kujutatakse külma ja agressiivsena – sellisena nagu üks hea naine olema ei peaks. (Faludi, 1991, viidatud Wood, 1994: 33 kaudu)

Talves (2018: 9) möönab, et muutuvad põlvkondadevahelised suhted peredes, sotsiaalsed, õiguslikud ja tehnoloogilised muutused on muutnud soo sotsiaalseid väärtuseid. Chandler ja Munday (2011) lisavad, et digitaalne meedia on kaldunud hägustama eraldusjoont ka era- ja avaliku käitumise vahel. Sellest tulenevalt on tänapäeval ka sotsiaalmeedia teatud stereotüüpide ja

reaalsuse mõjutajaks ning edasikandjaks. Uue tegurina tekkinud seksuaalse alatooniga ahistamine, nii visuaalne kui ka verbaalne vihakõne, mis puudutavad eelkõige naisi, on muutunud ka arusaama stereotüüpidest (Pilvre, 2021: 240).

Vastupidiselt meedia rollide stereotüüpide taastootjana on (sotsiaal)meediat kasutatud ka naiste mobiliseerimiseks. Ühe näitena võib välja tuua seksuaalset ahistamist kogenute ülemaailmse kampaania “MeToo”, mis proovis tõsta teadlikkust seksuaalrännakute toimepanijate vastu esitatavate süüdistuste ja ohvrite toetamisel, st ohvrid said esitada oma isiklikke lugusid. (Rhodan, 2018; Seales, 2018, viidatud Kende, Nyul, Lantos, Hadarics, Petlitski, Kehl ja Shnabel, 2020: 2 kaudu) Uue hoo sai kampaania sisse 2017. aastal sotsiaalmeedias (Twitter ja teemaviide #MeToo). Eestisse jõudis #MeToo ingliskeelses infoväljas elavate lugejate ja mõne ajakirjaniku kaudu, kuid ei saavutanud märgatavat eesmärki. Eesti meedias said sel teemal kõige enam sõna hoopis mehed, keda ahistamises süüdistati ja neid kaitsnud advokaadid (Pilvre, 2021: 248)

Nii on meedia tugevaks läbilõikeks ühiskonnas kinnistunud arusaamade taastootmisel. Meedia ülesandeks on peegeldada pilti ühiskonnas toimuvast, ent on seejuures ka võimalikuks soolisuse võimendajaks või ka rõhuasetuste teisendajaks. Märkimisväärse aspektina domineerib fakt, et kujutatu on tugevalt seotud konkreetse väljaande spetsiifikaga.

1.3 Naisteajakirjade roll ühiskonnas

Nagu ka teisi populaarkultuuri vorme, peetakse ajakirju sageli sotsiaalsete muutuste potentsiaalseteks peegliteks või isegi agentideks ning ajakirjade rolli ühiskonnas seetõttu oluliseks teadusliku uurimise teemaks (Ytre-Arne, 2011: 249).

Naisteajakirjade lugemise põhjuseid uurinud Hermes (1995, viidatud Kempel ja Siibak, 2010: 44 kaudu) on leidnud, et ajakirjade lugejatele meeldib end tihti artiklites kujutatud persoonidega võrrelda, mistõttu peaks naisteajakirja lugemine pakkuma lisaks naudingule ka võimalust samastuda. Ferguson (1978) on leidnud, et ajakirja abil konstrueeritakse ja saadetakse ühiskonnale sõnum konkreetse ühiskonna ideaalsest naisest ja mehest. Nii võib ka naisteajakirjade kirjutajate/toimetajate märkimisväärseks rolliks lisaks lugemishuvi tekitamisele olla ka ülesanne luua lugejatele võimalust ennast portreteeritavas ära tunda (Phillips 1978, viidatud Kempel ja Siibak, 2010: 44 kaudu). Burton (2005: 133) lisab, et naisteajakirjad ongi loodud kasutamaks ära

naiste kui tarbijate esilekerkimist, sest sellise turu tekkimine on tähendanud, et paljud traditsioonilised tavad on edasi kandunud ja naisteajakirjad pakuvad põgenemist "ideaalse" naise ellu. Chrisleri (1999: 654) arvates antakse naisteajakirjades nii piltide kui ka tekstide kaudu mõista, et oma elu saab parandada näiteks välimust muutes, st kaalu kaotades, sest sale olemine tähendab olla õnnelikum, seksikam ja armastusväärsem.

Naisteajakirju aga kui võimendajaid avaliku sfääri kontekstis uurinud Ytre-Arne (2021: 256) arvates on naisteajakirjad mõeldud erinevale vanuserühmale ja sisaldavad laias valikus nišifookuseid, kuid neil on üks läbiv teema – määratleda ja toetada ideed, mida tähendab olla naine.

Naisteajakirju loetakse aga lisaks konstrueeritud naisideealidega võrdlemisele ja võimalusele samastuda ka teistsugustel põhjustel. Naisteajakirjad võivad ühele lugejatele pakkuda emotsionaalset naudingut, teine aga ootab ajakirjast eelkõige praktilisemat väljundit – nõuandeid ja nippe, lõikeid ja retsepte. Näiteks on leitud, et naisteajakirju loetakse ka sellepärast, et tulla toime oma vaimse poolega, st tunnete ja emotsioonidega. (Hermes 1995, viidatud Kempel ja Siibak 2010: 44 kaudu) Hermes on lisaks leidnud, et naisteajakirju loetakse pigem tühja aja täitmise eesmärgil, mitte lähtuvalt kindlast sisust (Hermes 1995, viidatud Kempel ja Siibak, 2010: 45 kaudu).

Naisteajakirjad sisaldavad tavaliselt professionaalselt ja isiklikult edukaid naisi, mistõttu võib teistsuguste naiste esitlemine silmapaistvates rollides olla ajakirjade lugejatele ka vastandliku stereotüüpse näitena (Covert ja Dixon, 2008: 235). Teisest küljest esitab meedia aga pilte näitlejannadest ja telenäguudest, keda peetakse ihaldusobjektideks – nende roll on sisu "täiustada", kuid harva on nad selle eest vastutavad isikud. Need naised vastavad alati läänelikule iluideaalile: nad on pikad, saledad, heledanahalised ja hästi rietatud. (Bucciferro, 2012: 22)

Seega on naisteajakirjade lugemiseks mitmeid põhjuseid, alustades pelgalt ajaviite eesmärgist ning lõpetades võimalusega samastuda või portreeritavat eeskujuks seada. Vähem oluline ei ole seejuures eesmärk pakkuda naisele võimalust igapäevaelumuredest põgenemiseks.

1.3.1 Eesti Naine kui naisauditooriumile suunatud ajakiri

Laialt jagades saab Hermese (1993: 3) järgi naisteajakirju liigitada kolme peamisesse žanri: traditsiooniliselt orienteeritud naisteajakirjad, feministlikud ajakirjad ja kõmuajakirjad. Käesoleva

bakalaureusetöö autori hinnangul võiks ajakirja Eesti Naine liigitada traditsiooniliselt orienteeritud naisteajakirja alla.

Iseseisvuse taastamise järel hakkas Eestis ajakirjade ja naisteajakirjade turg varasemast enam elavnema. Naisteajakirjade sisu ja sihtgruppide järgi spetsialiseerumine algas Eestis 1990. aastate alguses, mil ajakirjade väljaandmisel võis lisaks mitmekesistumisele märgata ka rahvusvahelistumist ja kommertsialiseerumist (Vihalemm ja Lauristin, 2004: 15-16).

Erinevalt Hermesest on Vihalemm ja Kõuts (2004: 75-76) jaganud ajakirjad suunitluse tüübi järgi kolmeks: üldsuunitlusega ajakirjad, huvialajakirjad ja erialajakirjad. Seejuures on Vihalemm ja Kõuts (2004: 75-76) välja toonud, et naisteajakirjad (sh Eesti Naine) kuuluvad üldsuunitlusega ajakirjade hulka ning üldsuunitlusega ajakirjad on veel näiteks meesteajakirjad, pereajakirjad, kodu- ja aiaajakirjad, laste- ja noorteajakirjad ning tervise- ja elustiiliajakirjad.

Eesti Naine on Eestis vanim ja suurima tiraažiga praegu ilmuv naisteajakiri, mille esimene number ilmus 1924. aasta mais (Piip ja Mägi, 2014: 12). Eesti Naise ilmumises tekkis paus teise maailmasõja aastatel (1940–1945), mil valitsenud okupatsioonivõimud ajakirja ilmumise keelasid. Sõja-aastate järel ilmus ajakiri veel nimega Eesti Naine, kuid alates 1952. aastast nimega Nõukogude Naine, mis oli nõukogude ajal ka ainus naisteajakiri Eestis. Ajakirja rekordtiraaž, 225 000 eksemplari, ilmus 1989. aastal, mil taastati ka ajakirja algne nimi – Eesti Naine. (Piip ja Mägi, 2014) 1991. aasta algusest alates hakkas ajakirja tiraaž tugevalt vähenema ja stabiliseerus umbkaudu kümme korda madalamal tasemel (Vihalemm ja Kõuts, 2004: 79).

Ajakirja annab 2021. aastal välja AS Ekspress Meedia. Ajakirja väljaandja on sõnastanud ajakirja eesmärgiks portreterida ajastule omaseid ning märgilisi inimesi, väärtustada naisi ning kirjutada just naiste elus olulistel teemadel (Ekspress Meedia, i.a).

1.3.2 Varasemad uuringud naiste meediakuvandist Eestis

Relevantseid uuringuid naiste meediarepresentatsioonist on Eestis valminud mitmeid. Naiste kujutamist kvaliteet- ja tabloidlehe fotodel 2000. ja 2010. aastal on võrrelnud Anette Parksepp (2014: 43), kelle töö kinnitas varasemate uuringute leide, st naisi kujutatakse ajalehefotodel oluliselt vähem kui mehi.

Ajaloolist vaadet naiste representatsioonile on 1940. aasta Eesti ajalehtedes uurinud Johanna Pukk (2014: 40), kes leidis, et nii Uus Eestis kui ka Rahva Hääles kujutati naisi peamiselt passiivsetena,

aga nõukogude ajal suurenes märgatavalt naise kujutamine aktiivsena ja see oli tingitud võimuvahetusega kaasnenud muutustest nii ideoloogias kui ka väärtustes.

Naiste kujutamist ajakirjade Anne & Stiil ning Pere ja Kodu reklaamfotodel 2010. aastal uurinud Ulla Kauri (2011: 56) töö tulemusena selgus, et kui ajakirjade reklaamides kujutatakse naisi, siis lähtutakse traditsioonilistest ja kinnistunud stereotüüpidest: naiste objektistamine, ritualiseeritud allumine ja naiselik puudutus. Naiste konstrueerimist naisteajakirja illustratsioonides uurinud Egle Raadik (2007: 71) leidis, et kuigi ajakirjas kujutatav naine järgib läänelikke ilustandardeid, siis emaks olemine, hõivatus tööturul ja erinevate kultuuriruumide mõju võivad sageli olla põhjuseks, miks klassikalisi standardeid eiratakse.

Naiste meediarepresentatsioonist Eesti ajakirjanduskultuuri ja ühiskonna kontekstis on kirjutanud doktoritöö Barbi Pilvre (2011b: 69), kes järeldas, et naiste representatsioon Eesti meedias vastab universaalsetele tendentsidele, st soosüsteem on suhteliselt püsiv ja universaalne. Ühtlasi leidis Pilvre (2011b: 69), et kommertsialiseerumine ja tabloidiseerumine leiab meedias aset naiste kujutamises ja just naiste kaudu meediasse toodud pehmemate ja privaatsemate teemade läbi.

1.4 Fotode roll naisteajakirjades

Kaaneafotod on esimesed, mis ajakirja lugeja tähelepanu ja pilku püüavad. Meedias väljendatakse hoiakuid sageli ka piltidega, sest just pildid peegeldavad ühiskonna väärtushinnanguid, mida ei ole sõnaliselt sobiv väljendada. Samas võivad pilt ja tekst esitada sootuks erinevat informatsiooni. (Kaunissaare, 2015) Kaanefoto peab olema oma sihtrühma jaoks ahvatlev ja see peab andma tooni sellele, mis väljaande lehekülgedel järgneb (McCracken, 1993: 14). Seega on kaanefotol ülioluline roll ja see on hoolikalt kujundatud, mis võimaldab tõlgendada sügavamaid sõnumeid eranditult naispublikule.

Ferguson (1978: 99-100) ja Koskinen (1998: 91) on arvamusel, et ajakirja kaanepilt peab tagama müügiedu ja kutsuma lugema nii regulaarseid kui ka ahvatlema uusi potentsiaalseid lugejaid. Fergusoni (1978: 99-100) arvates on lisaks müügiedu tõstmisele kaanefoto funktsiooniks lugejaid identifitseerida. Seega on kaaneleht mitmeti võtmetähtsusega, sest ilma pillkupüüdva kaaneta ei saa ajakiri lugejaid köita (McCracken, 1993: 35).

Fotode puhul saab olla toimetajate valikuks nii poos, foto taust, kujutatava nõiilme, tegelase fookustamine, teised tegelased fotol ja ka pildi juurde kuuluvad tekstid (Pilvre, 2021). Kress ja Leeuwen (2006: 30) on leidnud, et üha enam on ajakirjade kaantel olevad fotod väljamõeldud ja poseeritud, kasutades tavapäraseid sümboleid, et illustreerida numbri olemust.

Courtney ja Lockeretz (1971: 92-95) olid ühed esimestest teadlastest, kes uurisid naiste stereotüüpe ajakirjade reklaamides. Nad leidsid, et naise kujutati ajakirja fotodel sageli koduperenaistena, kelle peamiseks fookuseks peeti nende perekondi, kehalise välimuse hoidmist ja end meessoost kolleegidega võrreldes alluvate olenditena, kellel puudus iseseisev mõtlemine.

Courtney ja Lockeretzi tööd edasi arendanud Goffman (1979) püüdis ajakirjades paljastada varjatud viise, kuidas populaarne meedia konstrueerib mehelikkust ja naiselikkust. Goffmani (1979) uurimus kinnitas samuti, et meeste ja naiste vahelisi suhteid kujutatakse meedias vanema ja lapse suhtena, mida iseloomustavad meeste võim ja naiste alluvus. Kang (1997) nõustus ning täiendas, et naise on reklaamidel järjekindlalt kujutatud traditsioonilistes emale ja kodule orienteeritud rollides, mis ei esinda naiste mitmekesisust. Ühtlasi kinnitas Kangi töö, et ajakirjade reklaamid näitavad endiselt samu stereotüüpeid kujundeid naistest, mida leidis Goffman (1979).

Goffman välistas reklaame uurides selgelt seksualiseerimise ja objektistamisega seotud küsimused. Nii lisas Kang (1997) Goffmani kodeerimiskategooriatesse keha näitamise (alastiolek) ja sõltumatus (enesekehtestamine) kategooriad. Lindner (2004) arendas Kangi analüütilist raamistikku edasi, uurides naise ajalehtede Time ja Vogue reklaamides aastatel 1955–2002. Lisaks Goffmani ja Kangi uurimisskeemidele kasutas Lindner veel kolme muutujat: liikumine, asukoht ja objektistamine. Lindner leidis, et mõlemad ajakirjad tuginevad kindlatel soostereotüüpidel ning naise kujutatakse madalatel ja alaväärsetel positsioonidel.

Nii Courtney ja Lockeretzi, Goffmani, Kangi kui ka Linderi mudeleid on aluseks võtnud Hatton ja Trautner (2011), kes viisid läbi longituuduuringu, milles uurisid nii meeste kui naiste seksualiseerimist ajakirja Rolling Stone kaantel 1960. aastatest kuni 2000. aastateni. Nende kõige olulisemaks avastuseks oli muutus selles, kuidas naise, kuid mitte mehi, seksualiseeritakse. Nende hinnangul on naised üha tõenäolisemalt "hüperseksualiseerunud" (Hatton ja Trautner, 2011: 256).

Ka Eesti meediauurijad Kaunissaare (2015) ja Pilvre (2010a) on uurinud naiste kujutamist meediafotodel ja leidnud, et sageli kujutatakse kõrgel ametikohal naise hoopis koduses

keskkonnas, nt koos laste, loomade või loodusega. Pilvre (2010a) toob esile, et oluline on jälgida seda, kas ka sama kõrgel ametikohal meest kujutatakse fotol samadest aspektidest lähtuvalt kui naist. Ühtlasi on Pilvre (2010a) juhtinud tähelepanu ka sellele, et naisi suunatakse fotodel alati naeratama, kuid sageli tekitab see hoopis küsimusi, kas selline käitumine võimendab või muudab kuidagi loo tegelikku sõnumit.

Seega on kaanefotol ajakirjas märkimisväärne roll, sest sellega püütakse võita potentsiaalse lugeja tähelepanu. Sellest tulenevalt peaks kaanefoto olema sihtrühma jaoks võimalikult ahvatlev. Läbiva ideena on siiski kinnitust leidnud fakt, et naisi kujutatakse ajakirja fotodel meeste positsioonist lähtuvalt, st naised on meestele alluvad ning naiste meediafotodel kujutamisel manipuleeritakse kujutatavaga rohkem. Sellise situatsiooni üheks võimalikuks põhjuseks võivad olla ühiskondlikud protsessid.

1.5 Ühiskondlikud olud 1991-2021 ja naise roll Eesti ühiskonnas

Võiks arvata, et kui soorollide jagunemisel on mõjutused nõukogude ajast (võrdsus meeste ja naiste vahel), siis võiks seda eeldada ka meedialt. Koos võimuvahetuse ja ühiskondliku korra muutumisega muutuvad aga ka arusaamad naiste ja meeste käsitlemisest. Oma bakalaureusetöös käsitlen perioodi 1991 kuni 2021. Ühiskondlikud olud on sageli seotud nii inimeste elukorralduse kui ka võimalustega. Sellest tulenevalt annan ülevaate Eesti ajaloos sel perioodil toimunud olulisematest muutustest tuginedes Vihalemmale ja Lauristinile (2017) ning Eesti inimarenguaruannetele.

Eestis 1990. aastate algul kiiresti muutunud soorollid ja väärtused on tihedalt seotud Eesti riigi taasiseseisvumise ja uue ühiskondliku mudeli tekkega. Toonast keerulist sotsiaalset ja poliitilist ajajärku iseloomustas rahva valmisolek reformideks, ent ka kannatlikkus raskuste talumisel ning üha enam süvenev sotsiaalne kihistumine (Vihalemm ja Lauristin, 2017: 65, 69). Üleminek turumajandusele tõi naiste jaoks kaasa nii naise rolli väiksema väärtustamise perekonnas kui ka varjatud diskrimineerimise tööturul (Hansson, 2001). Sotsialismimaades (sh Eestis) oli naiste tööhõive aga tunduvalt kõrgem juba varem ning seetõttu nn võrdõiguslikkuse printsiip rakendus näiliselt juba varem (Saar, 2001: 28).

1990. aastate keskpaigast alates alustati Eestis naiste ja meeste olukorra võrdlevate analüüside koostamise ja avaldamisega (Joon Saar, 1995, Järve 1999, viidatud Marling, 2010: 6 kaudu) ning sotsiaalministeeriumi juures alustas tööd soolise võrdõiguslikkuse üksus (Marling, 2010: 10). Koostatud väärtushinnangute võrdlevas analüüsis tõdeb Saar (2001), et naist on hakatud perekonnas kõrgemalt tähtsustama, st naist vaadeldakse üha enam väljaspool perekonda ja ilma lasteta. Küsimusele “Kas naisel peab olema lapsi, et ennast teostada või pole see vajalik?” vastas 1990. aastal Eestis nõustuvalt 84% küsitletuist, 10 aastat hiljem jagas sellist arvamust 67% vastajatest (Saar, 2001: 25-26).

Sajandivahetusel, mil kiirenes majanduse areng, oli Eesti välisest edukusest hoolimata suur osa rahvast rahulolematu nii konkreetsete otsuste kui ka üldise arengusuunaga (Vihalemm ja Lauristin, 2017: 74). Ka naise roll asus läbi tegema suuremaid muutusi. 1998. aastal tõstati inimarengu aruandes (Lauristin, 2020: 89) tõsiasia, et lapse sündimise tõttu töölt eemaloleku ajal ei maksta toetust isegi mitte toimetulekupiiri tasemel, rääkimata elatusmiinimumi tasemest. See on tugevalt seotud naise väärtustamisega hoopis läbi töötamise. Näiteks seisukohta – “Omada töökohta on naisele parim viis olla sõltumatu” kinnitas Eestis 1990. aastal 51% küsitletud täiskasvanud elanikkonnast, sajandivahetuse eel aga juba 73%. (Saar, 2001: 28)

Kui uue sajandi alguseks oli ühiskonnakorralduse üleminek lõppemas ja aeg asuda määratlema uusi prioriteete, süvenesid hoopis sotsiaalsed pinged (Vihalemm ja Lauristin, 2017: 76). Eesti inimarengu aruandes leiti, et naise eriomast rolli ei ole ühiskond õiglaselt väärtustanud. Sellest tulenevalt juhtis 2002. aastal aruanne (Lauristin, 2020: 106) tähelepanu perepoliitika ja hariduspoliitika vahelistele seostele ning suunas tähelepanu seni vähem käsitlemist leidnud soolisele ebavõrdsusele, naistevastasele vägivallale ning naiste kujutamisele meedias.

Euroopa Liidu liikmeks saamisega algas uus periood, mida võib pidada nii siirdeaja lõpuks kui ka Eesti tunnustamiseks “normaalse kapitalistliku ühiskonnana” (Vihalemm ja Lauristin, 2017: 77). Aastaid 2005-2007 iseloomustas seevastu aga nii kiire tarbimise kui ka üldise jõukuse ja rahulolu kasv, mis kulmineerus 2008. aastal majanduskriisiga (Vihalemm & Lauristin, 2017: 78).

Iganenud soorollide taastootmine haridussüsteemis ja meedias tõi kaasa naiste ja meeste erineva haridustaseme, ebavõrdse positsiooni tööturul ning muutis perekonnad ebastabiilsemaks (EIA, 2006, viidatud Lauristin, 2020: 72). Samas tõusis aga noorte naiste seas kõrghariduse väärtus – 2007. aasta Eesti inimarengu aruandes leiti, et ilma kõrghariduseta naise tööturuvõimalused on

märgatavalt kehvemad kõrghariduse omandanud naiste võimalustest (Lauristin, 2020: 126). Päevakorda kerkis üha enam idee, et töö- ja pereelu parem ühitamine oleks kasulik nii naistele kui ka meestele, mis aga eeldaks isarolli tõsisemat tähtsustamist pereelus (Lauristin, 2020: 118).

Euroopa demokraatlikes riikides oluliselt varem levima ja toimima hakanud naise ühiskondliku positsiooni tähtsustumine jõudis majanduskriisi järel viimaks ka Eestisse (EIA 2008, viidatud Lauristin, 2020: 140 kaudu). Sel perioodil koostatud Eesti inimarengu aruanded rõhuvad eelkõige haridusküsimustele. Eesti on tõusnud Euroopas esikohale kõrgharitud naiste ülekaalu poolest (156 kõrgharitud naist 100 mehe kohta). Terved valdkonnad on jätkuvalt kujunenud ja kujunemas naiste või meeste aladeks, millest tulenevalt on Eestis naiste ja meeste sissetulekute vahel suur lõhe (Lauristin, 2020: 242).

Poliitilise maastiku värskendamisele aitas 2016. aastal kaasa presidendivalimiste ummikusse jooksmisele järgnenud poliitilise konsensuse saavutamine, mille tulemusena sai Eesti Vabariik esimese naispresidendi (Vihalemm ja Lauristin, 2017: 87). Sooline palgalõhe Eestis suurenes endiselt koos haridustasemega, st kõrgharidusega meeste ja naiste palgalõhe on suurem kui lõhe keskhariduse ja põhiharidusega meeste ja naiste palkades. Niisiis valitses Eestis omamoodi paradoksaalne olukord – kõrgharidus on naistele palju atraktiivsem kui meestele, kuigi materiaalselt kasu sellest saavad naised meestest märgatavalt vähem. (EIA 2012/2013: 30, viidatud Lauristin, 2020: 242 kaudu)

Teel tasakaalustatud ühiskonda kolmandas väljaandes (Marling, 2021: 7-8) ilmneb, et lahendamata sooküsimused on ka aastal 2021 endiselt üheks soolise lõhenemise lakmuspaberiks. Esimene naispresident ja naispeaministri poolt juhitud sooliselt tasakaalus valitsus pole toonud kaasa naiste laiemat aktsepteerimist kõrgematel ametikohtadel (Sepper, 2021: 249).

Seega on naise rolli väärtustamine ühiskonnas saanud aastate lõikes küll üha enam tähelepanu, ent põhiküsimused on jäänud läbivalt samaks (naise sõltuvus mehest, emadus, töö- ja pereelu ühildamine). Naisi väärtustatakse endiselt tugevalt läbi perekonna, vähemal määral läbi töökoha. Naised ise näevad oma positsiooni parandamiseks võimalusi panustades haridusse ja ka töötamisse. Sellest hoolimata väärtustab ühiskond laiemalt naist siiski läbi perekonna olemasolu.

2. UURIMISKÜSIMUSED

Teooriapeatükist selgus, et meedia ja täpsemalt naisteajakirjad taastoodavad ja -loovad soorolle ja soolisi stereotüüpe. Lisaks mängivad naiste rolli kujundamisel olulist rolli ka ühiskondlikud olud, sh majandus ja poliitika.

Teoreetilistest aspektidest lähtuvalt püstitasin uurimisküsimused, mille abil soovin välja tuua erinevusi, mida võib naistele mõeldud ajakirjas Eesti Naine kaanefotodelt ja -tekstidest leida. Võttes arvesse seniste uuringute tulemusi naiste kujutamise kohta meedias (naisteajakirjades) on töö eesmärgiks teada saada ja leida vastused järgmisele kolmele peamisele uurimisküsimusele ja nende juurde kuuluvatele abiküsimustele:

1. Kuidas on kolme kümnendi jooksul muutunud naiste kujutamine ajakirja kaanefotodel?

- 1.1 Kuidas ja millisena naist kaanefotol kujutatakse?
- 1.2 Milliseid rolle ja miks kaanefotodel rõhutatakse?
- 1.3 Milliseid soostereotüüpe ja -rolle kaanefotodel kujutatakse ning luuakse?
- 1.4 Millisena kujutatakse naist kaanefoto juures olevas tekstis?

2. Kuidas on kolme kümnendi jooksul muutunud naiste rolli kujutamine ajakirja kaanelugudes?

- 2.1 Mis kontekstis naistest kirjutatakse? Milliseid teemasid tuuakse esile?
- 2.2 Kas ja kuidas naisi iseloomustatakse?
- 2.3 Milliseid naise rolle kaanelugudes rõhutatakse? Milline on naiste keskne roll?
- 2.4 Milliseid soostereotüüpe ja -rolle kasutatakse ning luuakse?

3. Kuivõrd on portreeritava naise kujutamine kaanefotol ja kaaneloos vastavuses?

3. MEETOD JA VALIM

3.1 Meetod

Minu bakalaureusetöö keskendub sellele, kuidas on naise kujutamine muutunud läbi Eesti Naise ajakirja aastatel 1991-2021. Selleks uurin ajakirja kaanefotosid ja -lugusid, mis eeldab kahe erineva uurimismalli väljatöötamist.

Uurimus keskendub ühe osana erinevustele naiste kujutamises ajakirja kaanefotodel. Fotode analüüsiks kombineerin kvantitatiivseid elemente (kontentanalüüs) ja teen juurde kvalitatiivseid märkmeid.

Kaanefotode analüüsil kasutan ka visuaalse sisuanalüüsi meetodit, mis lähtub Gunther Kressi ja Theo van Leeuweni (2006) kohandatud „kujutiste lugemise“ teooriast. Teooria tuleneb sotsiaalsemiootikast ning lähtub eeldusest, et kõigi kujutatavate märkide taga peituvad eelkõige just märkide loojate huvid ja motiivid (Kalmus, 2015a). Kujutiste lugemise teooria abil on võimalik uurida, kuidas naisi kaanefotodel kujutatakse ning kuidas toimub fotode abil ka naiste stereotüpiseerimine. Kressi ja van Leeuweni järgi saab ka uurida visuaalse keele grammatilisi nähtuseid ja sihilisi verbe nagu liigutus, poos, žest ja pilk (Kalmus, 2015a) ning käesoleva töö kontekstis ka naise paigutust kaanefotol.

Kaanelugude tekstilise osa analüüsimiseks kombineerin sisu ja kontekstilise tähenduste uurimiseks kvalitatiivset sisuanalüüsi ning diskursusanalüüsi.

Kvalitatiivne sisuanalüüs võimaldab uurida tekstide sisu ja kontekste, et analüüsida nende tähendusi ning latentset sisu, mis tähendab, et võtta arvesse ka ridade vahele peidetut (Kalmus, Masso ja Linno, 2015). Tekstide analüüs antud töös on oluline, sest pakub võimalust vaadata, kas muutused naise kujutamises ajakirjades olid üksnes visuaalsed või ka sisulised.

Kvalitatiivse sisuanalüüsi tugevuseks on see, et analüüs on tundlik ja täpne, mis tähendab, et tekstis on võimalik arvesse võtta ka harva esinevaid nähtuseid. Ühtlasi ei lihtsusta analüüsitavaid tekste ega uuritavat nähtust, mistõttu ei liigu fookus liiga kaugemale ning analüüs on tihedalt tekstipõhine. Seevastu kvalitatiivse sisuanalüüsi nõrkadeks külgedeks võib aga pidada seda, et erinevaid tekste

ei ole võimalik täpsetel alustel võrrelda ning sellest tulenevalt on suure valimiga töötamine keerukam ning muudab ka tulemuste üldistamise raskemaks. (Kalmus, Masso ja Linno, 2015) Peamiseks puuduseks peavad Kalmus, Masso ja Linno (2015) ka seda, et materjali kogutakse sageli mitteteadlikult valikuliselt, et kinnitada just meelepäraseid hüpoteese.

Kriitilise diskursusanalüüsi suurkuju Teun A. van Dijk (2005) definitsiooni kohaselt on diskursus „tekst kontekstis“. Diskursusanalüüs aitab mõista, kuidas kujutatakse reaalsust ja konstrueeritakse arusaamu sotsiaalsest maailmast ning millist rolli täidavad need kommunikatsioonis. Diskursusanalüüs hõlmab endas nii teksti kui ka sellest väljaspoolt olevat, analüüsitakse kõikvõimalikke kirjalikes või multimodaalsetes tekstides öeldut ja ka mitte öeldut. (Kalmus, 2015b)

Seega võimaldab kvalitatiivse sisuanalüüsi ja diskursusanalüüsi omavaheline kombineerimine luua võimaluse kaanelugudes analüüsida nii sõnakasutust, teemasid, tähendusi kui ka varjatud sisu ning kaaneloo juurde kuuluvaid kõikvõimalikke elemente, asetades need diskursusanalüüsi abil laiemasse konteksti, et mõista paremini naisteajakirjas kujutatavat tervikpilti. Diskursusanalüüsi pole võimalik kasutada valmismeetodina (Kalmus, 2015b). Seetõttu tuleb seda teha sõltuvalt oma analüüsi eesmärkidest, st püstitatud uurimisküsimustest lähtuvalt.

Ühtlasi kaardistan kaanefotode ja kaanelugude analüüsimiseks ka muutused, mis on seotud kaanefotode ja kaanelugude formaadiga. Sellest lähtuvalt võrdlen ajakirja kaanefotosid erinevatel kümnenditel ka kujunduse, paigutuse, ülesehituse ja üldmulje põhjal. Kaanelugude formaadilisi muutusi võrdlen lähtuvalt tekstide žanrist, ülesehitusest ja teemadearendusest. Formaadiliste muutuste kaardistamine ja arvestamine on vajalik eelkõige taustteadmisenä, et hiljem kaanefotosid ja kaanelugusid sisulisest aspektist analüüsida.

3.2 Valim

Valim moodustub Eesti Naise ajakirjadest ning uuritavaks perioodiks on aastad 1991-2021. Valikusse võtsin aastakäigud iga kümne aasta tagant, et näha naiste kujutamises muutusi just iga kümnendi lõikes, st analüüsitavad aastakäigud on 1991, 2001, 2011 ja 2021. Valikut tehes lähtusin ka sellest, et kasutada ära kõige värskem täismahus ilmunud aastakäik (2021) ja liikuda sellest tagasi kolmkümmend aastat, et jõuda Eesti taasiseseisvumise aastasse.

1991. aastal ilmus kokku 8 Eesti Naise numbrit, koos ilmusid numbrid 3 ja 4, 5 ja 6, 7 ja 8. Aastatel 2001, 2011 ja 2021 on ilmunud igal aastal 12 ajakirja. Seega on analüüsitavaid Eesti Naise ajakirja 44 numbrit kaanefotod ja kaanelood. Kolme aastakümne jagu valimi laiendamine annab võimaluse ajakirjade sisu ka omavahel kõrvutada ja võrrelda andmaks naise kujutamisest laiemat pildi.

3.3 Analüüsiskeemid

Esimesele uurimisküsimusele ja abiküsimustele vastan kombineerides kvantitatiivseid elemente (kontentanalüüs) ja tehes juurde kvalitatiivseid märkmeid (vt kodeerimisjuhend lisa 1).

3.3.1 Kaanefotode analüüs

Esimese uurimisküsimuse ja abiküsimuste analüüsi tarbeks koostan kodeerimisjuhendi, milles toetun Goffmani (1979) ning Kangi (1997) ning Hattoni ja Trautneri (2011) töödele. Kodeerimisjuhendi väljatöötamiseks olen võtnud aluseks ja mugandanud Manguse (2008), Kauri (2011) ja Parkseppa (2014) bakalaureusetöid, kes on uurinud sarnaseid elemente Eesti meediamaaastikul.

Riietus

Kategooria puudutab kaanefotol oleva isiku riietuse taset. Kategooria loomisel võtsin aluseks ja kohandasin Kangi (1997) „paljastuse“ kategooriaid.

- Paljastav riietus - portreeritav kannab ümber keha (kitsaid) ja lühikesi riideid, nt lühikest seelikut või kleiti.
- Riietus ei ole paljastav - portreeritava keha katavad pikad riided, nt pikk kleit, püksid, pluus.
- Ei ole võimalik paljastuse astet määratleda

Poos

Hatton ja Trautner (2011: 263) tuletavad selle kategooria Goffmani (1979) tööst, mis viitab sellele, et poos on piltide seksualiseerimise lahutamatu osa. Kategooria koostamisel lähtusin Goffmani

(1979) „allumise“ kategooriast ning Manguse (2008) ja Kauri (2011) ritualiseeritud allumise kategooria mugandamisest. Lisan ise juurde käte asendi kategooria.

- Seisab püsti (Manguse, 2008: 33 lisatud kategooria);
- Kallutab pead/keha küljele;
- Nõjatub/toetub kellegi või millegi vastu;
- Käte asend - käsi/käed toetamas pead, käed risti rinnal, käed puusas;
- Muu - kehaasendit on võimatu teistesse kategooriatesse paigutada.

Pea ja keha kaadrite suhe

Kas kaanepilt on modelli peapilt (sh pildid, mis on ka ainult subjekti peast ja õlgadest) või pilt, mis näitab tema keha rohkem (Goffmann, 1979). Bakalaureusetöö autori poolt on lisatud kategooria “rinnakõrguselt” kujutamine. Pea ja keha kaadrite suhte uurimine on oluline, et määratleda kuivõrd on on ajakirja esikaanel eesmärgiks eksponeerida naise keha või on rõhk eelkõige näol.

- Portreteeritav on fotol kogu kehaga;
- Portreteeritav on fotol rinnakõrguselt;
- Portreteeritav on fotol õlakõrguselt;
- Portreteeritava isiku pea ja keha kaadrite suhet ei ole võimalik määratleda.

Näoilme

Kang (1997) rõhutab ka näoilme uurimise vajalikkust. Kangi (1997: 990) läbiviidud uuringu põhjal selgus, et fotodel naeratust eksponeerivad naistest vaid 28,5%. Seega on oluline uurida, milline on naiste näoilme kaanefotodel, kas vabam ja naeratavam, et rõhutada naiselikkust või hoopis tõsine, st rõhutada naise tähtsust või kõrgemat positsiooni ühiskonnas.

- Tõsine
- Naeratav
- Teeb nägusid
- Paotab huuli
- Muu

Rollijaotus

Kaanelugude ja -fotode analüüsi põhielemendina kasutan Milleri (1975: 71) kümne rolliga jaotust. Naiste rollide analüüsimine aitab näha, kuivõrd mitmekesiselt kujutatakse naisi. Antud töö kontekstist lähtuvalt olen valinud rollid, mis haakuvad ajakirjas Eesti Naine kujutavate naistega ning lisan ise juurde koduperenaise (ema) rolli.

- **Poliitik** – ametisse valitava või nimetatava ametikoha pidajana või kandidaat. Näiteks kohtunikud, ametnikud, välisametnikud.
- **Sportlane** – näiteks tegevsportlane, endine sportlane, treener. Kujutatud professionaalses või mitteprofessionaalses sportlikus tegevuses. Ei sisalda spordikuulsuste mittesportlikke tegevusi, näiteks suhtlemist või millegi propageerimist.
- **Meelelahutaja** – kujutatud/kajastatud professionaalses või mitteprofessionaalses meelelahutuses: lavastajad, produtsendid, meelelahutuslikud etendused. Ei sisalda meelelahutajate mittemeelelahutuslikke tegevusi või millegi propageerimist.
- **Seltskonnapersoon/kuulsus** – kujutatud/kajastatud isiklikes tegevustes, puhkamas, suhtlemas: missikandidaadid, kuulsused, osalemine ja raha kogumine heategevuslikel üritustel. Ei sisalda vaba aja tegevusi ega poliitilises kampaanias osalemist.
- **Abikaasa** – kujutatud/kajastatud uudise keskse isiku abikaasana, võib saada tähelepanu, sest kihlub, abiellub või lahutab: pruudid, poliitikute abikaasad, kuulsused, kes abielluvad või lahutavad.
- **Ema/koduperenaine** – kujutatud/kajastatud emarollist lähtuvalt.
- **Muu** – ei kuulu ühtegi teise kategooriasse.

Rollijaotuse abil on võimalik näha ka erisusi portreeteritava esitlemisel kaanefotol ja kaaneloos, st vastata kolmandale uurimisküsimusele: **Kuivõrd on portreeteritava naise kujutamine kaanefotol ja kaaneloos vastavuses?** Kolmandale uurimisküsimusele vastamine eeldab aga lisaks ka esimese kahe uurimisküsimuse kõrvutamist ja võrdlust.

3.3.2 Kaaneloo tekstianalüüs

Teise uurimisküsimuse ja selle juurde kuuluvate lisaküsimuste analüüsimiseks kasutatava kvalitatiivse sisuanalüüsi ja diskursusanalüüsi abil on eesmärgiks välja selgitada, millised on teooriapeatükist lähtuvalt Eesti Naise kaanelugudes kasutatavad diskursiivsed ja kvalitatiivsed

elemendid käsitlemaks naise kujutamist ning millist sotsiaalselt reaalsust nende diskursiivsete praktikate läbi luuakse (vt analüüsiskeem lisa 2). Lisaks uurida, milliseid diskursiivseid elemente, isooni kujutavaid epiteete, verbe, metafoore, võrdluseid naistest kirjutamisel kasutatakse – kas naistest kirjutatakse rääkides perekonnast ja kodust, hobidest, kas kõrgel ametikohal töötava naise puhul rõhutatakse tema sugu, kas naistest kirjutamisel kasutatakse kindlaid omadussõnu ning kõnekujundeid.

Naiste seostamine kindlate rollidega. Kuidas naisi eksponeeritakse, kas läbi nende töö, kodu, perekonna, ilus olemisega – naine kui tööinimene, karjääriinimene, pereema jne. Milline on naise keskne roll, mida ajakirjas enim rõhutatakse?

Naise kui soo rõhutamine. Bioloogiline soo rõhutamine naisest kirjutamisel – milliste rollide, ametikohtade aga ka situatsioonide puhul rõhutatakse ja juhitakse erilist tähelepanu soole. Kas sugu rõhutatakse juhtivatel ametipostidel, koduses rollis või sõltuvalt ametist. Kas sugu rõhutatakse seoses välimusega, naiselikkusega?

Modaalsus naisteajakirjas. Kas naist suunatakse midagi tegema – võtma eeskuju, leidma võimaluse samastuda, peaks tekkima võrdlusemoment. Kas kaanelood kannavad endas mõjutaja rolli?

Persooni kujutavad epiteedid ja metafoorid naiste kohta. Positiivse alatooniga sõnad naise kohta – ilus, töökas, sale, võluv, hoolitsev, alluv jne. Keel ei ole lihtne vahend kõnelejate vaheliseks ideede vahetamiseks, sest keele juurde kuulub suur hulk mitteverbaalset teavet ja ridadevahelist kirjutatut, mida saab järeldada läbi diskursuse. Nii on keel täis kontseptuaalseid metafoore ja kõnelejad avaldavad aktiivselt erinevaid tähendusi.

Võrdlused ja kõrvutused. Naine “kui”, “nagu”, “otse kui”, “sarnane”, “sarnaselt”. Välimusega seotud võrdlused, käitumisega seotud võrdlused, ootuspärased “naiseks olemise” võrdlused ja kõrvutamised.

4. TULEMUSED

Tulemuste peatüki jaotan neljaks osaks. Esimeses alapeatükis annan ülevaate kaanefotode taustast ning teises alapeatükis kaanefotodelt leitud tulemuste ja muutuste kohta. Kolmandas alapeatükis tutvustan kaanelugude ülesehitust ja neljandas alapeatükis kaanelugude tulemusi.

4.1. Eesti Naise kaanefotode üldiseloostus aastatel 1991-2021

Kolme kümnendi jooksul on ajakirja kaanefoto ülesehituses ja kujunduses toimunud mitmesuguseid muutusi ning arenguid. 1991. aastal ei ole ajakirja kaanefotod kuigi silmatorkavad, vaid olemuselt tagasihoidliku kujundusega ning värvitoonilt tuhmid. Ajakirja lugejate rohkusest tulenevalt ei olnud vaja ajakirja esikaant lugejate tarbeks atraktiivseks muuta ning finantse kulutada, millest toonastel pöördelistel aegadel puudus oli (1991. aastal ilmus 12 ajakirja asemel vaid 8).

Ajakirja esikaanel on 1991. aastal 8-st kujutatud naisest 6 naist, kes ei ole avaliku elu tegelased ega tuntud inimesed. Ühtlasi ei rõhutatud sellele, et kaanefotol kujutatud naine peab olema ka kaaneloo peategelane – novembri-detsembri koondnumbris on kaanefotol ketraja Anneli Tulgiste, kuid kaaneloos Estvikingi direktor Arder Väli (vt Joonis 1, 1991_11&12). Antud juhul on tegemist ühtlasi reklaamlooga, sest kaanefotol võib märgata ettevõtte Estviking logosid. Reklaamlood Eesti Naises on siiski äärmuslikud ning väga harva esinevad.

1991. aastal ei kasutatud veel ajakirja kaanefotol portreeritava välimuse muutmiseks stilisti ega jumestajat. Ühtlasi eristub esikaas hilisematest sellegipoolest, et fotol kujutatud naine saab domineerivalt palju tähelepanu. Hilisematel aegadel on kaanele lisandunud palju kirju ja tekste, mis 1991. aastal kas puuduvad või on tegemist mõne väiksema märkega, mida peeti vajalikuks kujutatava juurde lisada (nt amet). Ühe olulise erisusena ilmneb 1991. aasta kaanefotodelt, et kujutatava nime presenteeritakse väga väiksel ja raskesti märgatavalt. Sageli on nimi kirjutatud vaevumärgatavalt foto servale ning seda ei tooda lugejale üldse esile (vt Joonis 5, 1991_7&8). Sellest tulenevalt saab öelda, et ajakirja müügiargumendiks ei ole kaanefotol olev naine kui persoon.

2001. aastaks on esikaas muutunud tunduvalt värvikirevamaks, st kasutatakse erksamaid värvitoone. Ajakiri on muutunud oluliselt nii väliselt kui ka sisulisest aspektist: esikaas ja kaanelugu on omavahel tugevalt seotud läbi idee portreerida konkreetset naist ning tema olemust ja tegemisi. Sellest tulenevalt on muutunud ka ajakirja kaanefoto. Ühe peamise ja olulise muutusena presenteeritakse nüüd eranditult vaid tuntud naisi. Märkatava muutusena kujutatakse naisi nüüd esikaanel varasemaga võrreldes suuremalt, kuid portreeritava keha pind on jäänud samaks. Ühtlasi on portreeritava nimi kirjutatud suurelt tema enda kehale ning juurde on lisatud mõni naist iseloomustav fraas (vt Joonis 1, 2001_3). Lisaks reklaamitakse ühe uuendusena ajakirja kaanel ka mitut teist samas numbris ilmunud lugu. Sellega seoses leiab esikaanelt varasemaga võrreldes juba oluliselt rohkem teksti.

2011. aastal jätkatakse ajakirjas sarnase kontseptsiooniga: ajakirja esikaanel on vaid tuntud naised. Kaanefotode värvivalik on taaskord muutunud tagasihoidlikumaks ja toonid pehmemaks. Endiselt kirjutatakse portreeritava nimi ning hinnang/iseloomustus suurelt tema enda kehale (vt Lisa Joonis 5, 2011_12). 2011. aastal kujutatakse ka portreeritava nime varasemast tunduvalt suuremalt. Suurima muutusena võib aga välja tuua selle, et kaanefotol on varasemast veelgi enam teksti, st reklaami ülejäänud sisule. Lühikestes tekstides/fraasides püstitatakse küsimusi, esitatakse väiteid, vahel ka fakte. Fraaside paljususe tõttu tõmbavad need ka varasemast rohkem tähelepanu. Lisaks on tekstid kohati kirjutatud üle kaanefotol kujutatu keha (vt Joonis 1, 2011_4) ja portreeritava nime font on märgatavalt suurenenud (vt Lisa 3, 2011_6). Uue arengusuunana on kaanefoto tekstidesse ilmunud fraase, kus tõstetakse esile mehi, kellest Eesti Naises kirjutatakse.

2021. aastal lähtub ajakirja esikaas üldjoontes sarnastest mallidest, mis kujunesid 2001. aastal ja kinnistusid 2011. aastal. Värvivalikus jätkub pehmemate värvitoonide kasutamine ning kaanefotol portreeritakse endiselt eranditult tuntud naisi. Naise nimi on muutunud taas veidi väiksemaks, kuid alles on jäänud mõne iseloomuliku sõna või fraasi juurde kirjutamine kujutatava kehale. Peamine muutus on taaskord seotud kaanefotol asetsevate tekstidega. Varasemaga võrreldes on tekstide hulk ja suurus muutunud taas veidi tagasihoidlikumaks (vt Joonis 3, 2021_7). Endiselt on esikaanel alles reklaam meestest kirjutatud lugudele.

Joonis 1. Eesti naise kaanefotod 1991_11&12, 2001_3, 2011_4 ja 2021_4.

Kõik neli analüüsitud aastakäiku on Eesti Naine ilmunud erineva peatoimetaja all – 1991. aastal peatoimetaja Aimi Paalandi, 2001. aastal Katrin Streimann, 2011. aastal Aita Kivi ja 2021. aastal Heidit Kaio. Sellest tulenevalt on ajakirja kaanefotod ja kaanefotode formaat olnud muutumises, sest iga peatoimetaja on toonud kaasa oma ideed ja nägemuse, kuidas olla eesti naiste hulgas hinnatud ning lugejaid puudutav ajakiri.

Kõigi tulemuste peatükis viidatud kaanefotode suuremad näidised leiab lisade alt (vt Lisa 3).

4.2 Muutused Eesti Naise kaanefotodel

4.2.1 Naiste riietus kaanefotodel

Analüüsitud aastatel on naiste riietus eelkõige muutunud mitteformaalsest (kodusemast) formaalseks ehk teisisõnu, kas pidulikuks või tõiseks. Sellest omakorda domineerivad ajakirja kaanefotodel naised, kes kannavad just pidulikku riietust ja tõises riietuses naisi on märgatavalt vähem. Naiste kodusemat riietust võib märgata aastate 1991 ja 2001 kaanefotodel (vt Joonis 2, 1991_1 ja Lisa 3, 2001_4) ning kontrastiks ka mõned tõises riietuses naised (vt Lisa 3, 1991_2 ja Joonis 2, 2001_1), mis ilmestab toonast vähest emantsipatsiooni. Seevastu aastatel 2011 ja 2021 on riietus juba tunduvalt pidulikum ja detailiderohkem (vt Joonis 7, 2021_11 ja Lisa 3, 2011_1).

Joonis 2. Kodune ja tööine riietus Eesti Naise kaanefotodel 1991_1 ja 2001_1.

Kaanefotodel toimunud riietusega seotud muutusi ilmestab see, et esialgu ei kasutatud kaanefoto jaoks stiliste, st kaanetüdruk võttis kapist oma riided ja pilt tuli sellele vastav kui moodne portreeteritava riidekapp oli (Piip ja Mägi, 2014: 182). Hiljem on riided olnud tavaliselt juba moekunstnikelt või poodidest laenatud.

Ajakirja Eesti Naine kaanefotosid ilmestab ka paljastavate riiete vähesus, mis näitab, et naisi ei objektiviseerita. Analüüsitud ajakirjadest vaid ühel kaanefotol on naisel pintsaku hõlmad eest lahti ja alt paistab ainult rinnahoidja (vt Joonis 3, 2001_12). Üksikutel fotodel on portreeteritaval paljad õlad ja avar dekoltee (vt Joonis 3, 2021_7).

Joonis 3. Paljastava alatooniga Eesti Naise kaanefotod 2001₁₂ ja 2021₇.

4.2.2 Naiste aksessuaarid ja meik kaanefotodel

Aksessuaaride kandmine ja kasutamine kaanefotol on aastate lõikes märgatavalt kasvanud. 1991. aastal aksessuaarid puuduvad peaaegu täielikult (vt Joonis 6, 1991₁₀) ning 2001 on aksessuaarid väga tagasihoidlikud, kohati isegi vaevu märgatavad (vt Joonis 4, 2001₂). Kujutatavad naised kannavad 2001. aastal valdavalt vaid kõrvarõngaid, vahel kaelaehteid. Hilisematel kümnenditel on märgata järgmist tendentsi: ehted on muutunud suuremateks ja maitsekamateks ning kohati on ühel portreeteritava väga palju erinevaid aksessuaare (vt Joonis 4, 2021₈). Seejuures on kantavate aksessuaaride amplituud muutunudki palju mitmekülgsemaks. Paaril fotol puuduvad aga aksessuaarid üldse.

Joonis 4. Meik ja aksessuaarid Eesti Naise kaanefotodel 2001_2 ja 2021_8.

Ka meigiga seotud muutused on sarnased aksessuaaride kandmisele. 1991. aasta eristub just selle poolest, et kaanefotodel on naised ilma meigita või on meik väga minimaalne (pealiskaudne). Aastatel 2001, 2011 ja 2021 on analüüsitud ajakirjade kaanefotol eranditult kõik naised meigitud. Aastate lõikes on meigile ja meikimisele hakatud rohkem tähelepanu pöörama. 2001. aasta kaanestaaridel on meik siiski veel küllalt tagasihoidlik (vt Joonis 1, 2001_3), seevastu aastatel 2011 ja 2021 on märgata tugevamat meigikasutust (vt Lisa 3, 2011_2). Hiljem on lisaks stilistile saanud normiks ka jumestaja kasutamine, millest tulenevalt on ka meigi olulisus tähtsamaks muutunud.

4.2.3 Naiste näoilme

Näoilme poolest on naised naeratavad/muigavad rohkem aastatel 2001 ja 2011 (vt Joonis 6, Lisa 3, 2011_10 ja Lisa 3, 2001_4). Seevastu aastatel 1991 ja 2021 leiab ajakirja esikaanelt rohkem tõsisema näoilmeaga naisi (vt Joonis 6, 1991_10 ja Joonis 7, 2021_6). Muutused on tingitud eelkõige ühiskondlikest protsessidest ning on tugevalt seotud kaaneloos kirjutatuga – 1991. aastal püüdlused omariikluse suunas, 2021. aastal on kõik kaanelood vähem või rohkem seotud ka koroonakriisi mõjudega.

4.2.4 Pea ja keha kaadrite suhe ajakirja kaanefotol

Ligikaudu pooled naised on kujutatud puusakõrguselt ja pooled rinnakõrguselt ning seda ka konkreetse analüüsitud aasta lõikes. Kogu keha ulatuses naisi ajakirjade kaanefotodel praktiliselt ei ole, vähe on naisi kujutatud kas õla- või põlvkõrguselt. Suurima muutusena saab välja tuua aspekti, et aastal 1991 on portreeritavad esikaanel kujutatud kaugemas vaates (vt Joonis 5, 1991_7&8). Seevastu hilisemal ajal on kujutatava kehapiind jäänud samaks, kuid esikaanele on naised asetatud suurematena (vt Joonis 5, 2001_6).

Selline muutus on osaliselt tingitud ajakirja päise muutusest. 1991. aastal on ajakirjal konkreetne päis (vt Joonis 2, 1991_1 ja Joonis 5 1991_7&8), hilisematel aegadel on päis muudetud läbipaistvaks või on portreeritav asetsetud päise peale (vt Joonis 5, 2011_12 ja Joonis 5 2021_3). Sellest tulenevalt on ka ruumi naist suuremalt kujutada.

Joonis 5. Eesti Naise kaanefotod 1991_7&8, 2001_6, 2011_12 ja 2021_3.

4.2.5 Naiste poos ajakirja kaanefotol

1991. aastal ei ole naiste poosidele ajakirja esikaanel liialt tähelepanu pööratud. Poosid on lihtsad – naine toetab kätega pead (vt Joonis 1, 1991_11&12), seisab käed puusas (vt Joonis 6, 1991_10), istub käed süles (vt Joonis 2, 1991_1), või rõhutakse lihtsalt naturaalsusele (vt Lisa 3, 1991_2). Sellest tulenevalt jätavad 1991. aasta kaanefotod loomulikuma mulje, st ei ole proovitud manipuleerida ei keskkonna ega ka portreeritava endaga.

2001. aastal on poosidele märgatavalt rohkem tähelepanu pööratud. Eelkõige on hakatud kasutama käsi ning proovima kätega fotot ilmekamaks muuta. Väga sage on kaanefoto, kus käed toetavad pead (vt Joonis 1, 2001_3) või on käsi enda ümber (vt Joonis 6, 2001_9), käsi peakohal (vt Joonis 5, 2001_6). Ühtlasi on kaanefotodele jõudnud mõningad rekvisiidid – koer (vt Lisa 3, 2001_4),

õun (vt Joonis 6, 2001_9). 2001. aasta kaanefotod ei ole esikaanel enam kujutatud loomulikus keskkonnas, vaid on spetsiaalselt ajakirja esikülje jaoks teatava töötuse läbinud.

Joonis 6. Eesti Naise kaanefotod 1991_10 ja 2001_9.

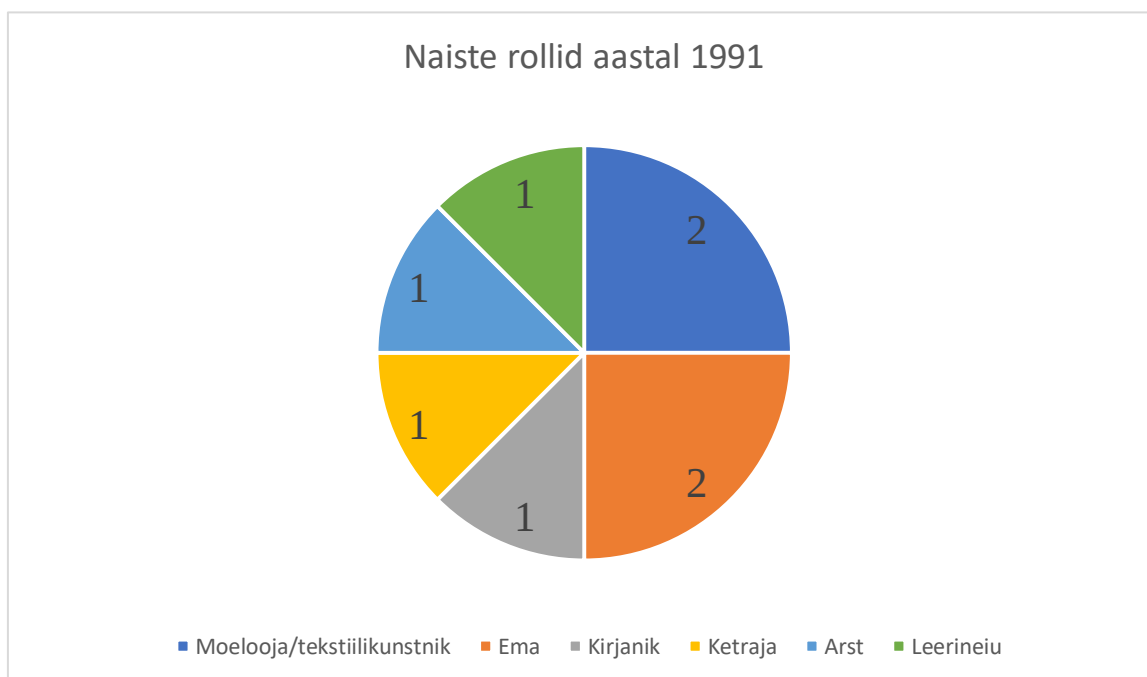
Aastatel 2011 ja 2021 on poosidega mängimine muutunud populaarsemaks ning on olemuselt sarnased. Enam ei asetata naist lihtsalt seisma, rohkem kasutatakse võimalust panna naine esikaanele hoopis istuma või millegi vastu toetuma, nõjatuma (vt Joonis 7, 2011_5). Endiselt on moes kasutada käsi, st panna käsi või käed elegantselt pead toetama (vt Joonis 7, 2021_11). Ühtlasi on kaanefoto taust sageli taas töötuse läbinud, kuid on ka fotosid, kust kumab läbi foto tegelik taust (vt Joonis 7, 2021_6).

Joonis 7. Eesti Naise kaanefotod 2011_5, 2021_6 ja 2021_11.

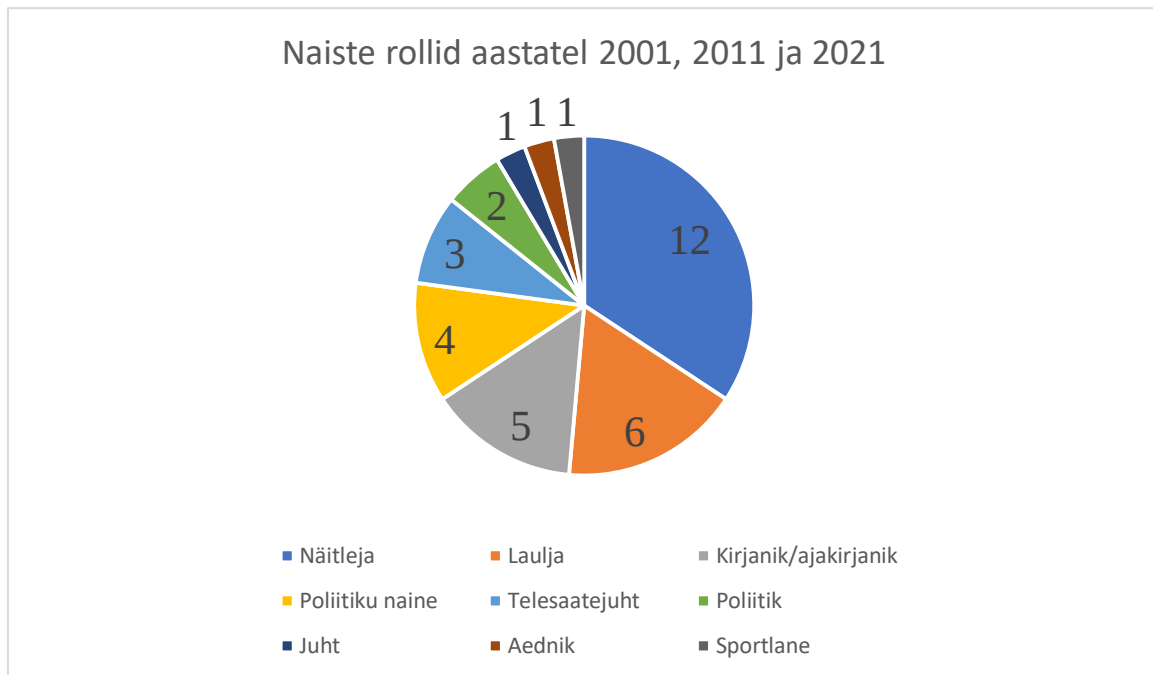
4.2.6 Naiste rollid kaanefotol

1991. aastal tuuakse naise roll peaaegu alati selgelt välja, st naise roll selgub kaanefoto tekstist. Seda eelkõige seetõttu, et tegemist ei ole tuntud naistega (vt Joonis 1). Tavalugeja jaoks on kujutatud justkui naisi nende igapäevaelust, kellega on rohkem võimalik samastuda. Kohati tuuaksegi naisi just seetõttu esile. Teise trendina kujutatakse naisi nende ametist lähtuvalt (nt ketraja, lastearst, käsitöö albumi looja, kirjanik). Naiste välimusest või aksessuaaridest (rekvisiitidest) aga ka foto taustast naiste amet ei selgu.

Joonis 8. Naiste rollid ajakirjas Eesti Naine 1991. aastal.

Aastatel 2001, 2011 ja 2021 antakse kaanefotol lugejale hinnangulisi või iseloomustavaid “vihjeid” portreeteritava eraelu või iseloomu kohta. Tegelik roll esikaanelt välja ei tule, kuid siin tuleb kindlasti arvestada sellega, et nendel aastakümnetel on eranditult tegemist naistega, kes on avaliku elu tegelased, st tuntud (vt Joonis 2). Seetõttu ei peetagi oluliseks lugejale juba tuntud inimest tutvustada. Ajakirjas proovitakse viidata portreeteritavate naiste sellistele faktidele ja iseloomujoontele, mis ei ole üldteada.

Joonis 9. Naiste rollid ajakirjas Eesti Naine aastatel 2001, 2011 ja 2021.

4.2.7 Kaanefoto tekstid

1991. aasta kaanefoto tekstides läbiv joon puudub. Kaanefotolt võib eristada nii reklaamteksti (Estvikingi logod), tsitaati: *"Kauksi Ülle: Keel on väga meelelaadiga seotud. Mina olen ennekõike võroke ja alles siis eestlane"* (1991_9), fakte: *"Lastehaiglas. Doktor Kai Zilmer"* (1991_2), iseloomustust: *"Liisa Heinapuu ja tema ema Marika Hiiumaalt"* (1991_1) kui ka ainult portreeritava nime.

2001. aastal on kaanefoto tekstid valdavalt hinnangulised, kuid mitte niivõrd portreeritavat iseloomustavad. Lähtutakse portreeritava hetkelisest eluetapist: *"Piret Tanilovi elu õppetunnid"* (2001_2), *"Maris Jesse – Haigekassa nõid või haldjas?"* (2001_8), *"Kati Murutar südamega pahuksis"* (2001_6).

2011. aastal on kõik kaanefoto tekstid eranditult kujutatava suhtes hinnangulise või iseloomustava sisuga: *"Lennukas riskija Epp Petrone"* (2011_8), *"Tagala tasakaalustaja Anu Ansip"* (2011_5), *"Saladuslik Maarja Mitt"* (2011_12).

2021. aastal kasutatakse kaanefoto tekstina, kas portreeritava enda tsitaati või portreeritava kohta käivat iseloomustavat/hinnangulist sõnapaari või fraasi: *"Eva Luigas: Aed nagu inimene ei*

saa iial valmis" (2021_6), *"Helgi Sallo eluarmastus ja lapselapselaps"* (2021_8), *"Evelin Ilvese uus elu ja vari minevikust"* (2021_3).

Seega on naise kujutamine kaanefoto tekstides muutunud isikupärasemaks, üha enam kasutatakse portreeteritavate naiste iseloomustamist ning portreeteritavate endi mõtteid. Tendentsina saab välja tuua fakti, et kaanefoto tekstides kuvatakse naist eelkõige läbi eraelu, kuigi kaanefotole pääsemise aluseks on olnud naise tööalane tuntus.

4.3 Eesti Naise kaanelugude üldiseloostus aastatel 1991-2021

1991. aastal ei ole ajakirjas Eesti Naine selget kaaneloo formaati välja kujunenud (viited kaanelugudele vt Lisa 4). Kaanelugudeks on nii intervjuu, reportaaž, kommentaarid (1991_5&6), loo autori enda kogetu ja näiteks külastusvisiit lastehaiglasse (1991_2) kui ka algelisemad olemuslood. Nendes erinevates žanrites ei keskenduta alati kindlale persoonile, vaid kohati hoopis mõnele sündmusele, näiteks maijooksule (1991_10) või inimese spetsiifilisele eluetapile nagu seda on leeriskäimine (7&8_ 1991).

Ühe eristuva näitena tooksin välja 1991. aasta ajakirja novembri-detsembri numbri, kus esikaanel on kujutatud naist (ketrajat), aga kaaneloos annab intervjuu hoopis mees (sama valdkonna ettevõttejuht). Lähtuvalt väljakujunemata formaadist on keeruline 1991. aasta ajakirja esikaanel kujutatut ja ajakirja rubriiki "esikaane juurde" üheselt võtta. Võib väita, et ajakirja kaaneformaat oli alles oma uueks kujunemise algusjärgus. Mahult on ajakirja kaanerubriigi lood samuti lühikesed, vaid 1-2 lehekülge.

2001. aastaks on ajakiri jõudnud oma tänasel päeval tuntud formaadi juurde. Kaanefoto ja kaanelugu on omavahel kindlalt seotud ning neis presenteeritakse tuntud Eesti naisi. Erandina küll 2001. aasta oktoobri number, kus esikaanel on naisteks kehastunud mehed – Henrik Normann ja Madis Milling (Maie ja Silvi) (2001_10). Kaaneloo formaat on 2001. aastal olemuslugu ning kaanefoto maht on 3-4 lehekülge.

2011. aastal jätkatakse ajakirjas väljakujunenud mudeli alusel. Kaanefoto ja kaanelugu moodustavad ühtse terviku ning portreeritakse eranditult tuntud naisi. 2011. aasta kaaneloo formaadi eripäraks on olemuslugude juurde kuuluvad eraldatud "kastikesed", milles sõna saavad loo peategelase pereliikmed, lähedased, sõbrad ja/või kolleegid. Ajakirja kaaneloo maht koos

fotodega on 6 lehekülge. Sarnase ülesehitusega jätkuvad ka 2021. aasta Eesti Naise numbrid. Vahepeal on taaskord kadunud kaaneloo juurde lisatud “kastikesed”. Formaadilt jätkatakse olemuslugudega. Ajakirja kaaneloo maht on endiselt koos fotodega keskmiselt 6 lehekülge.

Seega on kaaneloo formaat aastate lõikes muutunud märgatavalt isikupõhisemaks ja detailsemaks, seejuures on kasvanud lugude maht ning laienenud teemadering. Žanriliselt on analüüsitud aastatest alates aastat 2001 jäädud kindlaks olemusloo formaadile.

4.4 Muutused Eesti Naise kaanelugudes

4.4.1 Portreteritavate naiste vanus

Ajakirjas portreteritud naised on üpriski varieeruva vanusega. 1991. aastal ilmus 8 Eesti Naise numbrit, millest naiste vanused on välja toodud vaid kolmel juhul. Andmete vähesuse tõttu ei ole aga võimalik 1991. aastal kujutatud naiste mediaanvanust analüüsis kasutada. Aastatel 2001, 2011 ja 2021 on naiste vanus ajakirja kaaneloos alati välja toodud.

Tabel 1. Ajakirjades portreteritud naiste vanused, vanusevahemikud ja mediaanvanus.

	1991	2001	2011	2021
Noorim	16	29	27	38
Vanim	68	56	60	80
Vahemik	52	27	33	42
Mediaan	-	33,5	40,5	54

4.4.2 Ajakirja kaanelugudes käsitletavat teemad

1991. aasta kaanelood on võrreldes hilisemate aegade teistsuguse motiiviga – nende eesmärk ei ole kindlat naist portreterida. Seega on ka teemad varieeruvad, vähem isiklikud ning neis keskendutakse näiteks portreteritava käimasolevale eluetapile. Aastad 2001, 2011 ja 2021 on olemuselt, ülesehituselt ja eesmärgilt väga sarnased. Käsitletavat teemad on isiklikumad ning

ühtlasi kaetakse kaanelooga tunduvamalt laiem osa naise elust (kohati kirjutatakse lausa lapsepõlvest tänapäevani). Sellest tulenevalt on ka teemad rohkem kattuvad.

1991. aasta teemadering

1991. aasta rubriik “kaaneloo juurde” koosneb paljudest väga eriilmelistest žanritest ning sellest tulenevalt ka teemadest. Nii võib öelda, et 1991. aasta kaanelood on olemuselt seotud eelkõige tõiste ja ühiskonnakriitiliste teemakäsitlustega. Era- ja pereelu kohta käivat materjali leiab kaanelugudest minimaalselt ning seegi on üpris tagasihoidlik ja lugude terviklikust arvestades marginaalne. Ühtlasi ei laskuta lugudes detailidesse, vaid antakse lugejale üldisem ja pealiskaudsem ülevaade.

Nii käsitletakse teisemaid teemasid nagu ettevõtlus käsitöö valdkonnas (1991_11&12), töö lastehaiglas (1991, 2) ja tekstiilikunsti ehk käsitööalbumi koostamist (1991_3&4). Puudutatakse ka hariduslikke ja usulisi teemasid – intervjuud moe- ja disainikooli lõpetanutega (1991_5&6) ning eraldi kaanelugu on pühendatud leeriskäimisele ja laiemalt usuküsimustele (1991_7&8). Teistest 1991. aasta kaanelugudest on selgelt eristuv jaanuarikuu number, milles on peategelaseks algklassiõpilane Liisa, kes räägib oma elust, tegemistest ja argipäevast (1991_1).

1991. aasta ajakirja kaanelugudes leidub aga ka märkimisväärselt ühiskonnakriitilisust. Nii tõstatatakse teemadena esile puudega laste ja nende vanemate kehv olukord Eestis (1991_10) ning Kauksi Ülle tunneb muret Eesti keele ja kultuuri mitmekesisuse kadumise üle, eelkõige aga võru keele ja kultuuri pärast (1991_9).

Ühtlasi on 1991. aasta kaanelugudes palju kriitilisust ja negatiivsust nii kindla isiku plaanis kui ka laiemalt keerulistest aegadest lähtuvalt, mis 1990-ndate algust Eestis iseloomustab: “*Anne ise teab, et tal on raske olnud*” (1991_9). “*Iga põlvkond naisi on pidanud välja vedama oma koorma. Aegu on olnud hullemaidki*” (1991_3&4). Ometi on muutuste aeg toonud kaasa ka positiivsemaid ilminguid, mis samuti Eesti Naises kajastatud saab: “*Seda, et emadel on võimalus väikeste lastega kodus olla, tunnetatakse heas mõttes lastehaiglas: enam ei ole suuri nakkushaiguspuhanguid, mis tõid haiglasse korraga palju lapsi*” (1991_2).

Olulisel kohal on 1991. aasta kaanelugudes fakt, et kuigi perekonnaga seotud lugusid on vähe, siis naist defineeritakse sageli sellest hoolimata läbi perekonna ja laste: “*Ma saan aru, kui on üks – põhimõtteliselt on otsustatud üks laps sünnitada. Saan aru kui on kolm: võeti end kokku ja muretseti kolm. Aga kaks on lausa naljakas. See on keskmiste inimeste mõtteviis*” (1991_9).

1991. aasta teemadering on erinevaid lugusid arvestades lai (kaanelugudes palju erineva valdkonna naisi), kuid konkreetset lugu arvestades jäädakse pealiskaudseks. Eelkõige ilmestavad 1991. aasta kaanelood toonast ühiskonnakriitilisust, ent tõstavad esile ka perekonna olulisust.

2001. aasta teemadering

2001. aastal on kaanelugudes hoopis teistsugune muster. Üldjoontes on liigutud kindla reeglipärasuse juurde, st läbi olemusloo portreeritakse ühe tuntud naisterahva olemust, elu ja tegemisi ning selle tulemusena on muutunud ka kajastatavad teemad. Töiste tegemiste kõrval räägitakse aga paralleelselt formaadist tulenevalt üha rohkem ka lastest, perekonnast ja suhetest.

Kaaneloo teemad on muutunud avameelsemaks just eelkõige perekonna ja suhete osas, kuigi naist presenteeritakse siiski olulisel määral läbi tema töö. Nooremate portreeritavate osas tõusevad esile emaks olemise mured ja rõõmud ning töö- ja pereelu ühildamise võimalikkus ja vajalikkus. Vanemad portreeritavad keskenduvad kaanelugudes rohkem karjäärile, suhetele ja isiklikele väärtustele elus, mis aga sageli on samuti seotud perekonnaga.

Avameelset laadi lugusid ilmestab näiteks kaanelugu Kati Murutarist, kes räägib nii oma terviseprobleemidest, suhtest abikaasaga, lastest kui ka detailselt rasedustest ja sünnitustest: *“Viimasel aastal on mu mensesed eriti vererohked ja veel valusamad kui sünnitus. Ai-ai! Emakas kamandab mind, et kus see titt siis on”* (2001_6).

Avameelsust väljendatakse aga ka töö osas, näitlejanna Katariina Tamme portreeriv kaanelugu on kriitilise sisuga, sest valdavas osas keskendub lugu tema linnateatrist vallandamisele: *“Linnateater ütles temast lahti ja ükskõik, millised ka olid selle Eesti kohalikku teatririiki raputanud sündmuse sügavamad tagamaad, tähendas – ja tähendab – see Katariina vaimule tõsist üheksapallilist maavärinat.”* (Kilumets, 2001_9). Noored emad Maris Jesse (2001_8) ja Piret Tanilov (2001_2) mõtisklevad kaaneloos laste tulekuga seotud muutustele elus: *“29-aastaselt, kui Maris võttis vastu haigekassa direktori koha, ootas ta last, kuigi ise veel ei teadnud”* (Väljaots, 2001_8). *“Kui ma läheksin tagasi tööle, siis see oleks enda ja tema [lapse] tagant varastamine”* (2001_2).

Kui sageli pealkirja järgi lubatakse avada portreeritava naise eraelu, siis tegelikult on kaanelugu sageli igati tööst lähtuv ning sellest järeldub, et töö on selle naise elus see, mille ümber muu elu korraldatakse: *“Pereliikmed kahtlustavad kogemuste põhjal: kas tulid jälle ainult riideid vahetama?”* (2001_1).

Seega on 2001. aasta kaanelood võtnud suuna märgatavalt veelgi enam töö- ja perekesksemaks. Portreeteritavat tutvustatakse esmalt läbi tema töö (ühiskondliku rolli) ning täiustatakse pehmemate teemadega nagu suhted ja perekond.

2011. aasta teemadering

2011. aasta ajakirja kaanelood on teemaderingis liikunud lisaks töö- ja pereelu avamisele üha rohkem eneseleidmise ja vaimsuse poole. Sellised teemad kerkivad esile rohkem seetõttu, et analüüsitud aastakäikudest on 2011. aastal portreeteritavateks vanuseliselt eelkõige keskealised naised ning lisaks noored, st vallalised ja veel lasteta naised.

Nii iseloomustab kaaneloos eneseotsinguid ning võimalikke eneseteostuseid töö- ja eraelus noor Liisi Koikson (2011_2). Vallaliselt Koiksonilt uuritakse ajakirjas ka tulevikuplaanide kohta: *“Ema poolt väike surve on, sest mul juba 30 paistab”* (2011_2). Lisaks peegeldavad 2011. aasta kaanelood üha enam naiste soovi olla kellestki sõltumatu: *“Olen 40-aastane naine, mind muuta on praktiliselt võimatu. Olen nõus seda tegema, kui mu tütar nii nõuab, aga ülejäänud inimesed maailmas peavad minuga lihtsalt hakkama saama”* (2011_4).

Ühtlasi pööratakse teemadega üha enam tähelepanu suhetele kaaslasega: *“Kaks inimest, kes on saanud lapse ei peaks iialgi küsima: kuhu kadus meie armastus?”* (2011_7). *“Abielu tuleb hoida. Õnn pole ainult vedamise, vaid ka suhtumise küsimus”* (2011_5). Seevastu on ka väga erandlikke teistsuguseid näiteid, kus mehest on saanud naisele toetav pool: *“Tänu armastavale mehele ja eestlannast koduhoidjale saab ta jätkata ka lauljakarjääri maailma suurtel lavadel”* (Piip, 2011_9).

Endiselt domineerib fakt, et emadus on naisest kirjutamisel väga oluline ning võimalusel emadusest alati kirjutatakse: *“Sõrmed püsti pöörasest naisest sai järsku jumaldav kodu hoidev kiiga-kaaga emme”* (2011_4). *“Kuude viisi kodust enam eemal olla ei tahaks. Samas ei suudaks ma ka pühenduda ainult kodule ja jätta seda maailma, mis mu hinges elab”* (2011_9).

2011. aasta kaanelood on teemaringilt muutunud märgatavalt mitmekülgsemaks. Endiselt on ülekaalukalt populaarne rääkida nii tööst kui perekonnast, kuid nüüd üha rohkem ka oma väärtustest ja tõekspidamistest ning sellest, mida peetakse oluliseks elus saavutada.

2021. aasta teemadering

2021. aasta ajakirja Eesti Naine kaanelood kinnistavad 2011. aasta mustreid. Töö ja perekonna kõrval juhitakse tähelepanu eneseotsingutele, väärtustele ja püstitatakse ka ühiskonnakriitilisi seisukohti. 2021. aasta kaanelugude märksõnadeks on ka üha kiirem elutempo, keskkond ning ka koroonakriis.

2021. aasta kaanelugudes ilmneb ka üha enam enesekriitilisust: *“Tagantjärele imestan, kui palju nõudmisi ja etteheiteid oli mul oma kehale 25aastaselt”* (2021_7). Aja kiire kulg ja sellega kaasaspüsimine on teemaks valdaval osal 2021. aasta kaanelugudest: *“Mida vanemaks saad, seda rohkem valgust on vaja”* (2021_5). *“Ilus on sees mingi trots, mis aitab argipäeva tasakaalustada, sest argipäev võib minna väga argiseks”* (2021_4). Niisamuti spekuleeritakse väärtuste üle naise elus ning nende paikapanemisele: *“Elu on palju rikkam kui muster kooselu-maja-lapsed-auto”* (2021_7). Ilmneb ühiskonnakriitilisust, mis seostub 2021. aastal päevakajaliste teemadega: *“Aga nii-öelda heteropropaganda toimub iga päev teatri, filmide ja raamatute kaudu.”* (2021_7).

Seega on ka 2021. aasta teemadering lai ning läheb sügavuti just naiste endi sisemiste väärtustega. Endiselt on perekondlike väärtuste olulisus tähtsaks märksõnaks, kuigi teemadena kaetakse alati ka naise ühiskondlik positsioon (töö ja sellest tulenev tunnus).

4.4.3 Naiste roll kaanelugudes

Kaanelugudes presenteerib kirjutaja portreteeritavaid sageli läbi paljude erinevate rollide, ent see ei tähenda, et rollid oleksid kindlalt välja toodud. Üldiselt selguvad need rohkem diskursiivselt ning on seotud kaaneloos käsitletud teemadega. Kaanelugudes ei eristata rolle olulisuse järgi. Sellest tulenevalt olen lähtunud sellest, millises järjekorras kaanelugudes rolle esile tuuakse.

Aastal 1991 on rollide esiletoomine minimaalne. Kaanelugudest on üldiselt võimalik tuvastada ühe portreteeritava kohta 1-2 rolli. Näiteks esitletakse Eva-Maria Niinet kui leerilast (1991_7&8) ja Ellen Petersoni kui moeloojat/õpetajat (1991_5&6). Eristuvana aga Kauksi Ülle kaaneloole põhinedes on tema rollideks: kirjanik, kultuurikandja, ema ja abikaasa (1991_9). Selgelt ei eristu 1991. aasta ajakirjade kaanelugudest aga ühtki läbivat rolli.

Aastal 2001 on rollide esiletoomine juba märksa olulisem. Kaaneloost leiab naised, keda positsioneeritakse keskmiselt läbi 3-4 rolli. Näiteks on Helle Meri roll olla nii Lennart Meri abikaasa kui ka endine näitleja (2001_11). Maris Jesse rollideks on olla Haigekassa direktor, ema

ja abikaasa (2001_8). Ingrid Tähismaad esitletakse kui seltskonnaajakirjanduse ema, Kroonika peatoimetajat, ema ning abikaasat (2001_12). Rollide määratlemisel lähtutakse 2001. aastal tööst (positsioon ja väärtus ühiskonnas) ja kodust (perekondlikust rollist, kas nt ema, kaaslane).

Aastaks 2011 on rollid teinud sõltuvalt kaaneloo formaadist läbi olulise muutuse. Kaanelugudes saavad üha rohkem sõna portreteeritava sõbrad ja/või kolleegid. Sellest tulenevalt on portreteeritavate rolliks läbi kaaneloo ka sõbra ja kolleegi rolli. Keskmiselt on naist kaaneloos kirjeldatud 4-5 rolli kaudu. Sirje Eesmaa rollidena tuuakse välja – telediktor, ema, vanaema, sõbranna, kolleeg (2011_1). Maarja Mitt on Eesti Naise kaaneloos esitletud rollides nagu näitleja, kolleeg, tütar ja sõbranna (2011_12). Ülle Lichtfeldti rollideks on aga näitleja, poliitiku naine ja ema (2011_6).

2021. aasta on rollide poolest kõige laiem spektriga, kuigi endiselt on kaaneloos eristatav keskmiselt kuni 4 rolli. Ajakirjas välja toodud Kristi Kallase rollid: Siim Kallase abikaasa, Kaja Kallase ema, arst, vanaema, tagala (2021_5). Väikse õe, Tõnise naise, laulja/näitleja ja emana esitletakse Kärt Johansonit (2021_10). Evelin Samuel-Randvere on abikaasa, ema, laulja, endine eurolaulja (2021_2).

Nii saab öelda, et aastad 1991 ja 2001 on naiste rollide määratlemise osas tagasihoidlikumad ja minimalistlikumad. Portreteeritava erinevaid rolle tuuakse rohkem esile aastatel 2011 ja 2021 ning selgelt on tegemist mitmekesisemate rollidega. Eristuvad üksikute ja suhtes/abielus olevate naiste rollid ning rollid, mis on eelkõige seotud vanusega (st järeltulijatega). Ühe põhjusena, miks rollide arv on aastate lõikes erinev võib olla see, et hilisematel analüüsitud aastakäikudel on kaaneloo maht ja käsitletavate teemade laiem ring. Sellest tulenevalt ka tuuakse esile ja ilmestatakse naiste erinevaid rolle rohkem kui varem.

4.4.4 Naiste välimus kaanelugudes

Välimusest kirjutamine on uuritud aastakäikude lõikes veidi muutunud, kuid on üldjoontes jäänud alati väga tagasihoidlikuks. 1991. aastal ei pööratud välimusest kirjutamisele üldse tähelepanu.

2001. aastal peetakse välimusest rääkimisel olulisemaks hoopis riietust. Katariina Tamme kaanelugu: *“Eraelus tahaks sulanduda loodusega ühte, kanda juuste tooniga harmoneeruvaid riideid”* (2001_9). Helle Meri kaanelugu: *“Üheksa aastat on Eesti rahvas harjunud Hellet sinises nägema: kõrged kraed ja kontsad, pea väärilikalt püsti. Kollases tuulejopes tunneb ta end märksa paremalt”* (2001_11). Siiri Oviiri kaanelugu: *“Sõjamundris naispoliitik”* (2001_5). Eristuvat

soengumoodi ilmestatakse Kati Murutari kaaneloos: *“Elutuks blondeeritud juuksesalgud siilipeaks masindatud”* (2001_6). Ühe näitena võrreldakse naist (Katrín Saks) muinasjututegelasega: *“Lumivalgeke – nahk hele kui lumi, huuled punased kui veri ja juus tume kui eebenipuu”* (2001_1).

Ka 2011. aasta kaanelugudes ei pöörata naiste välimuse iseloomustamisele eraldi tähelepanu. Koguni viies kaaneloos ei puudutata välimusega seonduvat üldse. Kahes kaaneloos toovad portreeteritavad ise välja aspektid, mida tahaksid enda välimuse juures muuta või on juba muutnud. Krista Lensin toob enda kohta välja järgneva: *“kehakaal on eluaegne probleem”, “olen lasknud endale ilusüste teha”* (2011_4). Anu Ansip ütleb, et: *“võiks sagedamini kosmeetiku juures käia”* (2011_5).

Ühtlasi iseloomustatakse 2011. aasta kaanelugudes rohkem nooremate naiste välimust. Lapseootel Epp Petrone välimust kirjeldatakse kui *“ümar”, “roosapõsine”* ja *“unine”* (2011_8). Maarja Mitti välimust iseloomustab: *“hirvepilk”, “erkpunased huuled”, “habras figuur”* ja *“silmatorkavus”* (2011_12). Annely Peebo tõstatab ise teema, et naise välimus on sama tähtis kui tema oskused, lisaks iseloomustatakse Peebot aga ka kui *“inglinõoga tuhkatrüinut”* (2011_9).

2021. aastaks on ajakirja kaanelood välimuse iseloomustamise osas taas minimalistlikumaks muutunud. Lausa kaheksas numbris ei ole välimust sootuks mainitud. Kõige enam on aga kirjeldatud 80. aastase Liina Orlova välimust: *“hea rühiga”, “küps naise ilu”, “vaimustavas vormis”, “pruunide silmadega”* ja *“taljet tooniva kleidiga”* (2021_11).

Seega on välimuse mainimine/kirjeldamine teinud aastate lõikes mõttelise ringi. 1991. aastal ja 2021. aastal on välimusest kirjutamine minimaalne või sootuks puuduv, aastatel 2001 ja 2011 on välimuse kirjeldusi palju ning lisaks võtavad oma välimuse osas sõna ka portreeteritavad ise. Märkimisväärse tendentsina iseloomustatakse kaanelugudes enim noorte naiste ja ka vanemate daamide välimust.

4.4.5 Naiste iseloomustus kaanelugudes

1991. aasta ei tõuse esile ka iseloomustuste poolest. Portreeteritavat naist iseloomustatakse väga vähestes numbrites. Näiteks Anne Lille iseloomustatakse kui tugevat ja mitte hädaldavat naist (1991_10) ning Kauksi Üllet kui Võrumaa naist (1991_9). 1991. aasta kaanelugude iseloomustused eristuvad selle poolest, et ei ole esitatud kujundlikena.

Vastupidiselt 1991. aastale sisaldavad 2001. aasta ajakirja kaanelood väga palju iseloomustavaid sõnu/epiteete ja on kohati ka väga julge sõnakasutusega. Näiteks iseloomustatakse Kati Murutari kui ettearvamatut naist ja seksikirjaneitsit, kes seostub inimestele seksiteemadega (2001_6). Endine presidendiproua Helle Meri on aga ootamatult asjalik, roheliste sõrmedega, hobusekannatusega ja tal on loo autori arvates komme öelda asju, mida ei oska oodata (2001_11). Katariina Tamm on iseloomustuste kohaselt kui pudukaup ning olemuselt nukrameelne (2001_9). Maris Jesse on meeldejäáva häälega noor naine, kuid staažikas juht, kes on ühtaegu üllatavalt enesekindel ja teisalt tundeline (2001_8).

2011. aasta kaanelugudes on naiste iseloomustused üha kujundlikumad, kaanelugudes on iseloomustusi varasemast veelgi enam. Krista Lensinit iseloomustatakse nii: kõmu keskel, nakatava naeruga, kristalselt aus, sõnavõttudes avameelne, ebareaalne, alaliselt õnnelik aga ka organiseeritud ja sisemiselt tugev lahutatud naine (2011_4). Ülle Lichtfeldt on karjapõllu perenaine (2011_6). Iseseisva tipp-poliitiku naisena, kaasasündinud huumorimeele ja arvestatava maaelu kogemusega on Anu Ansip (2011_5). Liisi Koikson on boheemlaslik, udupea, ootamatusi täis, kuid tagasihoidlik noor naine, kes kisub oma hinge alasti vaid muusikas (2011_2). Ülevoolavalt palju vastanduvaid iseloomustusi on Epp Petrone kohta – tugev, osav ja kiire nagu tiiger, kuigi pealtnäha pehme ja mahe, lennukas, supersuhtleja, väike nõid, jõuline, usaldab vaistu, järjekindel, talle ei ole oluline, mida teised temast mõtlevad, tütarlapselikult hoolitsev, rahulik ja egotsentriline, tarbijaliku elustiili vastu (8, 2011).

2021. aasta iseloomustused on võrreldes 2011. aastaga taas veidi konservatiivsemad ning fraaside asemel kasutatakse rohkem märksõnu. Helgi Sallot iseloomustatakse aukartust ja usaldust äratavana, diivana, tähena, tal on allikana puhas hääл ning teisalt on ta hoopis terava kuvandiga (2021_8). Liina Orlova on proua, daam, primadonna, tegus, suhtlev, väärikas, elujõuline ning sädelev (2021_11). Evelin Ilvest iseloomustab julgus, jõulisus, energilisus, tugevus, uus elumuster, mõtestamine ja otse ütlemine (2021_3). Teiste arvamusel ei hooli, aeg-ajalt läheb tal hari punaseks, põhjalik valmistuja, töötab nagu tank iseloomustab ajakirjas Eva Luigast (2021_6). Evelin Võigemasti iseloomustatakse kui suurt näitlejat, legendaarset naist suure algustähega, näitlejaametiga kirglikus suhtes (2021_7).

Seega on iseloomustuste kasutamine aastate lõikes teinud läbi nii tõusu kui ka languse. Kui 1991. aastal on iseloomustused vähestel juhtudel eristatavad, siis aastatel 2001 ja 2011 on iseloomustused ülevoolavad ja kujundlikud, sageli kasutatakse ka võrdluseid ning pikema

fraase. 2021. aastaks on iseloomustusi kaanelugudes märgata vähem ning need on muutunud taas tagasihoidlikumaks ja märksõnapõhisemaks.

4.4.6 Suhtumine naise rolli ühiskonnas

1991. aasta ajakirjast ilmneb mitmeti, millisele positsioonile naised ennast ise ühiskonnas paigutaksid. Ajakirjade kaanelugudele tuginedes on aasta 1991 aeg, mil naised on osavad käsitöös ja nende roll on oma abikaasasid toetada. Üldiselt defineeritaksegi naisi kui koduhoidjaid ja laste kasvatajaid, kuigi naised on võrdväärseid töönimesed: *“Emade mõtted kuulugu kodule”* (1991_2).

Küll aga tõstatub teema, et noored emad on kogenematud ja vajaksid uude rolli sisseelamiseks varasemast enam koolitust: *“Noor ema vajaks senisest rohkem õpetuski. Seda koolitust võidaks anda juba üldhariduskoolis”* (1991_2). 1991. aasta septembri numbris spekuleeritakse selle üle, et noorte perekondade võimalused lapsi kasvatada on väga keerulised: *“Aga minu meelest ei vabanda olud seda, kui naised jätavad oma lapsed sünnitamata”* (vt Lisa, 1991_9).

Seega võib öelda, et 1991. aasta seob naise ühiskondlikust aspektist lähtuvalt tugevalt nii kodu kui ka lastega ja on oma mehest märkimisväärselt sõltuv. Seejuures on naine oluline selleks, et sünniks juurde uusi põlvkondi. Ometi on naine ka arvestatav töönimene.

2001. aasta on juba hoopis teistsuguse lähenemisega. Lisaks lastesaamisele on olulisemaks kerkinud eneseteostusvajadus töö kontekstis: *“Hüsteeria ja hirm muudavad naised nõrgaks või agressiivseks. Enamik naistel on ematunne olemas, kuid kahtlen, kas see on hea kui nad seda rakendada ei saa. Peavad leppima eneseteostusega vaid tööl”* (2001_1). Naise tööst lähtuvalt rõhutatakse ka naiste suuremat iseseisvust: *“Tööst ilma jäädes on naised vaprad, valmis võitlema. Naine hakkab oma naiseau eest seisma pärast teatud küpsuse saavutamist”* (2001_9).

2011. aasta kaanelugudest ilmneb veelgi enam naiste valmidus iseseisvaks toimetulekuks, ent ka laste olulisus on endiselt märkimisväärsel kohal: *“Hakkaja naine saab ise üksi hakkama”* (2011_1). *“Naisel peab laps olema, kas mees on, pole oluline. Lapsed ei peaks teiste inimeste arvamuse hirmus sünnimata jääma”* (2011_11). Seevastu naise defineerimine läbi tema töö 2011. aasta kaanelugudes ei domineeri. Eelkõige keskendutakse naiste suurenenud iseseisvusele, endiselt väärtustatakse lapsi ja nende olemasolu väga kõrgelt.

2021. aastal tõstatatakse taas esile naistega seotud õiguse teemad. Naistel on endiselt oma sõna keeruline maksta panna: *“Kui mina noor naisnäitleja, püüdsin hakata oma õigustest rääkima,*

tõlgendati seda problemaatilisusena” (2021_12). Ka 2021. aasta kaanelugudest ilmneb taaskord teadmine, et naine ei ole üksi justkui keegi. Naise väärtus on seotud sellega, kas tal on keegi kõrval: *“Suhtes olemine annab inimesele väärtuse. Ja naiste puhul on nii ka lastega – mingiks vanuseks peavad sul lapsed olema, siis on sul mingi väärtus. Suhtes olemine annab inimesele, naisele väärtuse”* (2021_7).

Seega on suhtumine naise rolli ajakirja kaanelugude läbi jäänud üldjoontes alati samaks. Naist on peamiselt defineeritud läbi kodu ja laste, veidi vähem läbi töö ja kaaslase. Kui naise töö on põhjus, miks naisest kaaneloos kirjutatakse, siis emadus on olnud oluliseks naise väärtuseks kõigil analüüsitud aastatel. Noorte naiste puhul, kellel veel perekonda ei ole, tõstatatakse sageli ka perekesksemaid teemasid ning uuritakse ka portreeteeritava naise võimalikust ideaalsest kooselust ja laste saamisest.

4.4.7 Emantsipatsioon võrdluses patriarhaalsuse taastootmisega

1991. aasta kaanelood on tonaalsuselt patriarhaalsed. Kaanelugudes ei tõstatu teemana, miks peaks naised sellest ringist välja astuma. Lähtutakse traditsiooniliseks saanud mudelist: mehed teenivad perekonnale raha ja naised kasvatavad lapsi, ent ka naised on seejuures tööga hõivatud: *“Peret võib toita iga mees, kel arukust ja töökust”* (1991_3&4).

2001. aastal otsivad naised kaanelugudes rohkem vabadust ja võimalusi eneseteostuseks. Kuigi otsitakse võimalusi pääseda välja patriarhaalsest ühiskonnast, leiavad kaanelugudes portreeteeritavad, et neid ümbritseb siiski tugevalt meestekeskne ühiskonnakorraldus: *“Naised peaks olema rohkem esiplaanil”* (2001_12). Püsib ka traditsiooniline mõtlemine soorollidest: *“Suur osa Eesti mehi on veel patriarhaalsed, neid pole kerge tõmmata pereellu. Kui pole võtta haruldasi vanemaid, peaks mees ise naist aitama”* (2001_1). *“Mees on perekonnas tõeline ilmasammas”* (2001_6).

2011. aasta kaanelood rõhuvad tugevalt emantsipatsioonile, st naised on iseseisvamad ja saavad nii hakkama: *“Mul on tütar ja kõige muuga saan ise hakkama.”* (2011_4) Iseseisvusest tulenevalt aga ka fakt, et naised töötavad järjest enam ning sellega võib kaasneda hoopis perekondlike väärtuste tahaplaanile jäämine: *“Karjääri tehes võib pere unarusse jääda”* (2011_3).

2021. aastaks on naised rohkem tööle keskendunud ja defineerivad ennast läbi töö, kuid ka perekonna olulisus ei ole kadunud. Kuigi kaanelugudest ilmneb mitmeti idee, et stereotüüpsus ei ole tänapäeval enam teema ning naised on ka ise väga edukad, leidub ka vastandlikke vaateid. Olla

oma meest toetav pool on seega ka aastal 2021 naise oluliseks ülesandeks: *“Ta on avalikkuse ees olnud meelsasti abikaasa ja tütre tagala”* (2021_5). *“Presidendiproua ametist ilma jäädes jäi ilma kogu rahast, väärakusest”* (2021_3).

Sellest tulenevalt võib väita, et 1991. aasta kaanelood on kõige patriarhaalsema lähenemisega ja hilisemad analüüsitud aastad püüavad üha enam lähtuda emantsipatoorsetest väärtustest. Naiste tööst tulenev tunnus presenteerib neid eelkõige läbi emantsipatoorse käsitluse, ent kõigil kümnenditel ilmnunud perekonna ja emaduse olulisus raamib naised siiski tugevalt patriarhaalsesse ühiskonda.

4.4.8 Stereotüüpsus ja soo rõhutamine kaanelugudes

1991. aasta kaanelood on soostereotüüpsed diskursiivselt, sest asetavad naised koduperenaise/ema rollidesse.

2001. aastal on naine stereotüüpselt mehe ja laste eest hoolitseja, kuid rohkem on rõhutatud ka koduväliseid rolle: *“Nad ise on endale valinud mehe ümardaja rolli. Hiljem kurdavad, et on stress. Ise olete süüdi. Pereema ja särava karjääri ühendamine on ühendamine on ainult kättevõtmise asi”* (2001_12).

Stereotüüpne ja sugu rõhutav lähenemine ilmneb eelkõige aastatel 2011 ja 2021. Valdavalt rõhutavad portreeteritavad oma sugu ise, tuues välja sugudevahelisi erinevusi, mis suhtumist naistesse ja meestesse mõjutavad: *“Naine olen ma niikuinii, on mul jalas püksid või seelik”* (2021_7). *“Vähe on töid, mida tehakse suguelundiga”* (2021_6). Ühtlasi omatakse naisest selget ettekujutust (ideaalset pilti), mis ei lähe sageli tegelikkusega kokku: *“Mõnikord hakkab meheks muutuma.”* (2011_12)

Seega leidub nn varjatud stereotüüpsust ja soo rõhutamist läbivalt kõigis analüüsitud kaanelugudes. Aastate lõikes juhvivad nii kirjutajad kui portreeteritavad ise stereotüpiseerimisele, sellest tulenevale suhtumisele ja võimalikule käitumisele üha enam tähelepanu.

4.4.9 Nõuanded ajakirja kaanelugudes

Aastatel 2011 ja 2021 on uue trendina üha enam jõudnud kaanelugudesse naistele mõeldud nõuandeid ja soovitusi. Eelkõige annavad nõu mõistagi vanemad portreeteritavad, kes lähtuvad elu jooksul kogemust ning jagavad selles osas oma mõtteid ka kaaneloos. Seda nii suhete teemal kui ka ühe perekonna erinevate põlvkondade läbisaamise vahel.

Anu Ansip: *“Abielu tuleb hoida, õnn on suhtumise küsimus”* (2011_5). Helgi Sallo: *“Vähem kiusatust noorte ellu sekkuda”* (2021_8).

Nooremad portreteeritavad lähtuvad julgusest teha asju teisiti ja õppida iseenda vigadest. Evelin Võigemast: *“On oluline olla õnnelik oma argipäevas. Elul peab laskma voolata enda heaks”* (2021_7). Mirtel Pohla: *“Ennast pole vaja kellegagi võrrelda”* (2021_12). Annely Peebo: *“Valed otsused viivad edasi, elu tuleb nautida, elust tuleb rõõmu tunda, sihtida kõrgele”* (2011_9).

Ühtlasi on naised ka üha enam rõhutanud vajadust olla vahepeal üksi, puhata ja nautida aega ainult iseendale. Mirtel Pohla: *“Vajan päris palju üksiolemise aega”* (2021_12).

Üldiselt on nõuandeid kaanelugudes vähe ning eraldi neile tekstis tähelepanu ei pöörata. Üksikutel juhtudel eristatakse portreteeritava mõtteid tavatekstist suurema tekstiga, ent ei eristata konkreetsete nõuannetena. Nõuanded on lugejale endale avastamiseks ja tekstist välja noppimiseks, ent eeldavad seejuures teksti süvenemist.

5. JÄRELDUSED JA DISKUSSIOON

5.1 Järeldused

1. Kuidas on kolme kümnendi jooksul muutunud naiste kujutamine ajakirja kaanefotodel?

Analüüsitud kategooriatest tulenevalt on kaanefotodel naiste kujutamine muutunud kolme kümnendi jooksul lihtsast kaanefotost detailiderohkeks ja maitsekaks kaanefotoks, kus lisaks portreeteritavale domineerivad üha enam kaanefotol olevad tekstid. Kui esialgu kujutati kaanefotol ka avalikkusele tundmatuid naisi, siis hiljem on ajakirja esikaanele jõudnud eranditult vaid tuntud naised. Sarnast tendentsi on märganud ka Pilvre (2021), et meedia võib oma kujutamiskiisidega teatud tegelasi (üksikisikuid) aga ka ühiskonnagruppe rohkem esile tõsta, st olgu selleks siis tuntud naised.

Naiste kaugemas vaates ja loomulikumast paigutusest 1991. aasta kaanefotodel on aastate jooksul saanud eelkõige lavastatud kaanefotod. 1991. aastal on kaanefotoks valdavalt fotod, kus naine spetsiaalselt ei poseeri. Aastatel 2001, 2011 ja 2021 on naiste kujutatav kehapind jäänud samaks, kuid keha on kujutatud suuremana. Seega olid 1991. aastal kaanefotod lihtsakoelisemad ja loomulikumad, hilisemad jällegi rohkem spetsiaalselt kaanepildi tarbeks lavastatud ning töödeldud. Kaanefotode üha enam väljamõeldud ja poseeritud kontseptsiooni toetavad ka Kress ja Leeuwen (2006).

Muutused on toimunud ka naiste riietuses. Algselt lihtsast ja kodusest riietusest on saanud pidulikum ja pilkupüüdvam riietus. 1991. aasta kaanefotodel on naised enda riietes, hiljem sai normiks stilistide ja jumestaja kasutamine. Sellest tulenevalt on analüüsitud aastate lõikes kasvanud ka aksessuaaride ja meigi kasutamine. Kuigi võiks eeldada, et näoilmetel on naised esikaanel alati naeratavad, siis tegelikkuses on naised 1991. ja 2021. aasta fotodel võrdlemisi tõsise ilmega. Kuigi Pilvre (2010a) on juhtinud tähelepanu aspektile, et naisi suunatakse fotodel alati naeratama, mis võib muuta loo tegelikku tähendust, ei ole see ajakirjas Eesti Naine kindlaks normiks.

1991. aasta kaanefoto on puutumata liigsetest tekstidest, mis kaanefotol portreeteritavalt tähelepanu võtaksid. Ühtlasi on kaanefoto kvaliteet väga tuhm ning mitte pilkupüüdev. Ajakirja

kaaneformaat on püsinud muutumatuna aastatel 2001, 2011 ja 2021 – portreeteritav konkureerib ajakirja esikaanel olevate tekstidega, sealhulgas portreeteritavat ennast iseloomustavate või hinnanguliste fraasidega.

Kuidas ja millisena naist kaanefotol kujutatakse?

1991. aastal kujutatakse naist kaanefotol portreeteritavale omaselt võimalikult loomulikuna ning võimalikult loomulikus keskkonnas, st üritatakse võimalikult vähe keskkonna ja lugejaga manipuleerida. Nii on naised esikaanel tagasihoidlikud ja lihtsad nii olemuse kui hoiaku poolest. Ka naiste riietus on eelkõige mitteformaalne ehk kodune.

2001. aastal on naised vabama hoiakuga ja lugejat pillkupüüdvamad. Fotodega püütakse rohkem edasi anda ka tonaalust ja emotsiooni. Riietus on muutunud pidulikumaks ja tõisemaks. Kaanefotodes puudub loomulikkuse aspekt, st on selge, et fotod on poseeritud ning tehtud eesmärgiga kutsuda lugejat ajakirja ostma, mida võib järeltada ka tuntud inimeste kasutamisest kaanefotol. Nii on üksnes tuntud inimeste presenteerimine tugevalt seotud ajakirja müügi edutagamisega (Freguson 1978 ja Koskinen 1998).

Aastatel 2011 ja 2021 on fotod muutunud detailiderohkemaks, üha enam on pandud rõhku riietusele, aksessuaaridele ja meigile. Riietus on silmnähtavalt pidulikum.

Milliseid rolle ja miks kaanefotodel rõhutatakse?

Naiste rollid on aimatavad 1991. aasta kaanefotodelt. Ühe võimalusena on võimalik portreeteritava rolli määrata lähtudes tema riietusest, kuid sageli saab naise konkreetse rolli teada kaanefoto juurde lisatud tekstist. 1991. aastal võib seda pidada taotluslikuks, et naise roll ilmneks juba kaanefotolt, sest kaanefotol on eelkõige avalikkusele tundmatud naised. Hilisematel aegadel naiste tutvustamist enam oluliseks ei peeta. 1991. aastal on esikaanelt peegelduvad rollid seotud eelkõige naiste tööga.

2001, 2011 ja 2021 aasta ajakirjade esikaanelt naiste konkreetseid rolle ei ilmne, välja arvatud väga üksikutel juhtudel, mil kaanefotol olevast tekstist on võimalik rolli aimata. Naiste rollide rõhutamine ei ole enam oluline, sest ajakirja esikaanel on vaid tuntud naised, kelle puhul eeldatakse, et avalikkusele on nende roll juba teada. Sellest tulenevalt defineeritakse naisi läbi rolli, mille poolest nad ühiskonnas tuntud on, mitte rollidega, mis puudutavad nende eraelu.

See aga tähendab, et hilisematelgi aegadel määravad naise rolli esikaanel eelkõige teised tegemised (ühiskondlik positsioon), sest just seetõttu on naine ka esikaanele valitud. Seega haakuvad ajakirja Eesti Naine kaanefotod Milleri (1975) rollijaotusteooriaga vaid juhul, kui lugejal on olemas portreeritava kohta eelteadmised (va aasta 1991).

Milliseid soostereotüüpe ja -rolle kaanefotodel kujutatakse ning luuakse?

Eesti Naise kaanefotod ei ole kuigi stereotüüpse lähenemisega, vaid väga üksikud fotod on riietuselt veidi stereotüüpse alatooniga (avar dekoltee, paljad õlad). Ajakirjas Eesti Naine ei leidnud kinnitust Bucciferro (2012) lähenemine, et kaanefotodel kujutatavad naised on üksnes pikad, saledad ja hästi riietatud (aastatel 1991 ja 2001 riietus kohati väga lihtne). Ühtlasi ei leidnud Eesti Naises kinnitust Courtney ja Lockeretz (1971) aasta uurimus, mille kohaselt kujutatakse naisi fotodel alluvate koduperenaistena.

Soorollid kaanefotodelt otseselt ei peegeldu, kuid see, kuidas naisi kaanefoto tekstides iseloomustatakse on omane just naistele. Nii võib kaanefoto tekstist lugeda, et naine on oma mehele tagala, ema või vanaema staatuses, kuid tegemist ei ole domineeriva nähtusega. Sellisele naiste stereotüpiseerimisele on kinnitust leidnud ka Borelli ja Cacciari (2019).

Kaanefoto tekstides kasutatakse seejuures naist iseloomustades kahte paralleeli: pehmemaid sõnu, milles ei avaldu jõulisust, et ilmestada naise väärtust stereotüüpselt. Küll aga kerkib naisi iseloomustades esile lisaks õrnemaks pooleks olemisele ka tahe olla kellestki sõltumatu, mis on jällegi vastandlik ja emantsipatoorne lähenemine.

Millisena kujutatakse naist kaanefoto juures olevas tekstis?

Põhjusel, et 1991. aasta kaanefotodele lisatud tekstides puudub ühtne joon, jagavad kaanefotode tekstid eelkõige portreeritava kohta taustinformatsiooni, st kellega on tegemist (amet). Seega kujutatakse 1991. aasta ajakirja kaanefoto tekstides naisi läbi nende teise tegevuse.

2001. aastal on kaanefoto tekstid hinnangulised. Kaanefoto tekstis püütakse eelkõige anda hinnang portreeritava naise käimasolevale eluetapile. Lisaks sellele annavad tooni naise tööga seotud hinnangud. Eelkõige esitletakse naisi esikaanel positiivses valguses. Ühtlasi on 2001. aasta kaanefoto tekstid rohkem paatoslikud kui varem.

2011. aastal on kaanefoto tekstid muutunud lisaks hinnangulisusele ka iseloomustavateks. Üha enam domineerivad positiivsed tekstid. 2021. aastal on esikaane tekstid, kas portreeritavat

iseloomustavad või on kasutatud portreeteritava tsitaati. Sellest tulenevalt annavad tsitaadid rohkem vihjeid, mida võib leida ajakirja seest kaaneloost.

2. Kuidas on kolme kümnendi jooksul muutunud naiste rolli kujutamine ajakirja kaanelugudes?

Kuigi ajakirja Eesti Naine pääsemine on valdavalt seotud naiste tööga (staatusega ühiskonnas), mistõttu on nad ka tuntud (va aastal 1991), siis väga olulise aspektina presenteeritakse alati ka naise eraelu, mis toob esile ka teistsuguseid, avalikkusele seniteadmata rolle. Eesti Naise kaanelood keskenduvadki suures osas just isiklikumat laadi teemadele.

Ajakirja kaanelugudesse on jõudnud vähesed naised, kes ei ole emad (mõned üksikud alla 30-aastased naised). Seega on emadus ajakirjas väga oluliseks märksõnaks. Kuigi töise karjääri tegemine on aastate lõikes märgatavalt olulisemaks muutunud, on siiski emaroll see, mis naisi läbi ajakirja kaanelugude väärtuslikus muudab. Vanemate naiste puhul laieneb emaroll edasi vanaema ja isegi vanavanaema rollini.

Läbi suhete defineeritakse naisi samuti väga märkimisväärsel hulgal, st naisel on oluline roll kaaslase/abikaasana. Kooselu tõstab naise väärtust ja on tugevaks aluseks traditsioonilisele perekonnamudelile, mis ei tähenda, et traditsiooniline perekonnamudel oleks enam normiks. Vähesel määral annab ajakirjas tooni sõbra ja/või kolleegi roll. Aastal 2011 on sõbra/kolleegi rollile analüüsitud ajakirjadest rõhku pandud, st tõmmatud portreeteritava roll veelgi laiemaks.

Seega võib öelda, et ajakirjas Eesti Naine defineerivad portreeteritavate naiste rolli eelkõige tuntus (töö) ja laste (pere) olemasolu.

Mis kontekstis naistest kirjutatakse? Milliseid teemasid tuuakse esile?

1991. aasta kaanelugudes käsitletud teemad on seotud väljakujunemata kaaneloo formaadiga, millest tulenevalt keskendutakse vähestele teemadele ning puudutatakse neid pealiskaudselt. Naised on küll kaaneloos esile tõstetud eelkõige töö tõttu, ent on siiski peamiselt pereinimesed ehk siis naist defineerib kõige paremini emadus. Perekondlikke väärtuseid peeti kõrgeks 1991. aastal ning nende väärtuste hoidmisel ja edasikandmisel nähakse olulist rolli just naistel. Naisest aga ei kirjutata ajakirjas tema laste tõttu. 1991. aastal valiti ajakirja esikaanele teadlikult ka avalikkusele tundmatuid naisi, kes tegelevad millegi olulisega või kannavad edasi olulisi väärtuseid. Andes seeläbi võimaluse rääkida ka teemadest, millest varem avalikult ei räägitud (näiteks puuetega

lastest ja tema vanematest). Seega on 1991. aastal teemad argised ning sellest tulenevalt on käsitlevate teemadega kergem suhestuda.

2001. aasta teemad on endiselt seotud esmalt naise tööga, st tema rolli ja panusega ühiskonda ning alles seejärel on oluline eraeluline pool. 2001. aasta kaanelood on avameelsemad ning haaravad. Lugude formaat (olemuslugu) on muutnud teemaderingi märgatavalt laiemaks. Aastate 2011 ja 2021 teemad on portreeteritavate väärtustel põhinevad, kuid endiselt on seejuures olulised nii tõised kui eraelulised teemad. 2021. aastal on lisaks muutunud käsitletavat teemad päevakajalisemateks, mis on olulisel määral seotud koroonakriisiga.

Kesksete teemadena tooksin ajakirjas Eesti Naine portreeteritavate naiste puhul esile nii töö kui ka kodu (perekonna). Seda kinnitavad ka Eagly ja Diekman (2003), kes on väitnud, et naised keskenduvad ühe enam individualismile ja tööle, ent seejuures säilivad ka perekondlikud väärtused. Töö ja naise tuntus on põhjus, miks konkreetsest naisest Eesti Naises kirjutatakse. Teisalt on seejuures eesmärgiks kajastada ka naise neid külgi, mida avalikkus veel ei tea, sageli on need seotud just eraelu ja perekonnaga (kaaslase ja lastega). Ent olulise tõuke annab seejuures avalikkuse suurem huvi, mida tuntud inimeste ja nende eraelu vastu paratamatult tuntakse.

Kas ja kuidas naisi iseloomustatakse?

Naiste iseloomustamine on analüüsitud aastate lõikes kasvava trendiga. Naist iseloomustatakse lisaks välimusele ka läbi tema rollide ning sõltuvalt vanusest. Kinnitust leidis ka Borelli ja Cacciari (2019) uurimus sellest, et naistest kirjutamisel kasutatakse sageli võrdluseid ja metafoore.

1991. aastal on naiste iseloomustused praktiliselt olematud. 2001. aastal on iseloomustused väga julged ja ülevoolavad ning neid on domineerivalt väga palju. Iseloomustused on kohati ootamatud, kuid muudavad see-eest eelduste kohaselt teksti rohkem portreeteritavale isikupärasemaks. Naisi iseloomustatakse kui hakkajaid, iseseisvaid, töökaid inimesi, kes on perekonnas asendamatud.

2011. aastal on iseloomustused taas veidi tagasihoidlikumad, kuid märgatavamalt loomingulisemad ja kujundlikumad. 2021. aasta iseloomustused on märksõnalised ning konservatiivsemad, kuid ühtlasi esineb ka kujundlikumat laadi iseloomustusi.

Milliseid naise rolle kaanelugudes rõhutatakse? Milline on naiste keskne roll?

Keskne roll, miks naisest üldse ajakirja kaaneloos kirjutatakse on seotud tema tööga. Sellest tulenevalt on kaanefotol tuntud ja avalikkuse huvi äratavad naised, kelle puhul proovitakse läbi

kaaneloo ilmestada tema mõttemaailma ja eraelu. Töö kõrval on keskseks ja oluliseks rolliks emaroll, kuid vähemal määral kaaslase/abikaasa roll. Tendentsina on hilisematel analüüsitud aastatel märgata naiste rolli teisenemist, st sarnanemist traditsioonilise mehe rolliga, mida on leidnud ka Batori (1998). Ajakirja Eesti Naine kaanelugudes leidis kinnitust ka Milleri (1975) rollijaotusteooria, milles naiste rollid jagunesid hilisematel aegadel vastavalt Milleri kontseptsioonile: tuntus ühiskonnas (erinevad ametid avalikus ruumis), mehe tagala või koduhoidja.

Seega lähtutakse 1991. aastal kaaneloos naise peamistest rollidest, mis on seotud tugevalt nii tema tööga kui perekonnaga. Aastatel 2001, 2011 ja 2021 esitletakse kaaneloos märgatavalt rohkem rolle, mis on seotud aspektiga, et teemadering on aasta-aastalt muutunud laiemaks.

Milliseid soostereotüüpe ja -rolle kasutatakse ning luuakse?

Soostereotüüpide ja soorollide kasutamist ja loomist esineb läbivalt kõigis analüüsitud kaanelugudes. Antud juhul tuleb arvestada aspektiga, et tegemist on naistele suunatud ajakirjaga, mistõttu esineb ka stereotüpiseerimist märgatavalt rohkem, sest kaanelugudes on olulisel kohal naise positsioneerimine ühiskonnas. Ka Pilvre (2010) on väitnud, et stereotüüpsus on meedias kujutatule iseloomulik ja seotud tugevalt väljaande spetsiifikaga. Ühtlasi jõuavad Eesti Naise kaanelugudesse nii professionaalselt kui ka isiklikult elult edukaid naised, mille puhul Covert ja Dixon (2008) on leidnud, et tegemist on samuti stereotüüpse alatooniga nähtusega.

1991. aastal on naiste stereotüpiseerimist kõige enam. Naise rolli nähakse endiselt tugevalt seotuna koduhoidja ja lastekasvataja rolliga, kuigi naised käivad meestega võrdväärselt tööl.

2001. aastal spekulieritakse üha enam selle üle, et naiste ja meeste rollid on hakanud hägustuma, kuid on endiselt märkimisväärselt erinevad. Aastatel 2011 ja 2021 on meeste ja naiste rollide piirid muutunud veelgi hägusamaks, ent pakuvad jätkuvalt tugevat kõneainet. Otsitakse mehi ja naisi võrdsustavaid aspekte, jagatakse omavahel üha rohkem igapäevaseid ülesandeid. Samas rõhutavad naised mitmes kaaneloos, et tulevad ka üksi hästi toime.

Seevastu puuduvad ajakirjas näited, kus mees viibiks naise asemel lapsepuhkusel, millest tulenevalt võib öelda, et endiselt on säilinud arusaam, et naistel ja meestel on erinevad rollid ja ülesanded.

3. Kuivõrd on portreeteritava naise kujutamine kaanefotol ja kaaneloos vastavuses?

1991. aastal annavad kaanefoto vähesed tekstid informatsiooni sellest, keda kaanefotol kujutatakse. Ühtlasi on kaanefotolt saadav teadmine otseseks vihjeks, mida puudutatakse kaaneloos.

Aastal 2001, mil kaanefoto tekstid on hinnangulised, annab see aimu, millise tonaalsusega on lugu portreeteritavast, kuid ei tutvusta avatavat teemaderingi. Nii ka 2011. aasta kaaneloo tekstidega, milles lisanduvad iseloomustavad tekstid/fraasid. 2021. aastal on seos kaanefoto ja kaaneloo vahel tugevam, sest kaanefotol kasutatakse sageli ka tsitaate, mis ilmestavad ja annavad kaaneloole sügavamat tausta ning tekitavad suuremat huvi.

Seega võib öelda, et ajakirja Eesti Naine kaanefotod ja kaanelood on omavahel tugevas vastavuses, sest alati saab kaanefotolt nõrgema või tugevama impulsi, millest kaaneloos kirjutatakse. Küll aga ilmneb loogilisem ja kindlam seos aastatel 2001, 2011 ja 2021.

5.2 Diskussioon

Tulemuste järeldused näitavad, et ajakirja Eesti Naine kaanefotode ja -lugude läbi on naise kujutamine muutunud isiklikumaks ning naise endi väärtustel põhinevaks. Ühe olulisema erinevusena tooksin esile fakti, et algselt ei kasutatud kaanefotodel ja -lugudes avalikkusele tuntud naisi, hiljem on see saanud kindlaks normiks, millest enam kõrvale kaldutud ei ole. See on olnud tugevaks ajendiks, et ajakiri on teinud läbi nii välised kui ka sisulised muutused. Ka teooriast selgus, et naisteajakirjad sisaldavad tavaliselt nii erialaselt kui ka isiklikult edukaid, sh tuntud naisi (Covert ja Dixon, 2008). Kui erialaselt edukate naiste presenteerimine leiab kinnitust ka ajakirjas Eesti Naine, siis analüüsitud aja jooksul on teemadena tõstatunud ka ebaedu eraelus (lahutus) ja töö (vallandamine), millele samuti kaanelugu toetuda võib.

Ühtlasi leidis kinnitust ka Batori (1998) teooria, mille kohaselt on võimalik eristada traditsioonilist naist ja ebatraditsioonilist naist. Traditsioonilist naist ehk koduhoidjat ilmestab ajakiri 1991. aastal, hilisematel aastatel on naine üha enam keskendunud iseendale ja tööle. Toetust leidis ka fakt, et 21. sajandil sarnaneb naise roll üha enam traditsioonilise mehe rolliga – naisi defineerib nende töö, perekonna toetamine majanduslikust aspektist. Juhtivatel positsioonidel naisi on Eesti Naises

kujutatud märkimisväärselt vähe (eristub vaid aasta 2001), mida võis eeldada tuginedes Lippa, Pretsoni ja Penneri (2014) uurimusele.

1991. aasta ajakirjades ilmestab naise kujutamise seotud muutusi ebaselge ning väljakujunemata formaat – toona ei kasutatud kaaneloona olemusloo formaati, mistõttu oli teemadering väike ning pealiskaudne. 1991. aasta kaanelood olid ajale omaselt ühiskonnakriitilised. Kaanefotodki olid tuhmid ja tagasihoidlikud, ent loomulikud nii riietuselt kui välimusest. Sellest olenemata oli 1991. aastal Eesti Naisel Eesti kontekstis väga palju lugejaid. Kuigi 1991. aastal oli naised kaanelugudes rääkimas eelkõige oma tööst, siis kujutati ja väärtustati naisi diskursiivselt eriliselt läbi emarolli. Naise töötamine oli oluline, kuid perekonna olemasolu oli veelgi tähtsam, mis ilmestab toonast soostereotüüpset mõtteviisi. 1991. aasta kaanelugudes leiab kinnitust McQuaili (2000) lähenemine, mille kohaselt kujutatakse lähtuvalt meeste positsioonist ühiskonnas.

2001. aastaks muutunud kaaneloo formaat oli üheks eelduseks sellele, et naisest kirjutamisel saaks minna süvitsi tema eraeluga. Naise kujutamine on seega tugevalt seotud väljaande spetsiifikaga (Piltre, 2010), millest tulenevalt on naisteajakirja formaat ühelt poolt naise stereotüüpiseerimist soodustav, teisalt naise iseseisvust rõhutav. Kaanelood muutusid 2001. aastaks märgatavalt avameelsemateks, lugejale avati tuntud naise argipäeva ning tegemisi väljaspool tööd. Nii prooviti tuntud naisi tavainimestele lähemale tuua, et üha enam luua võimalust samastuda naistega, kes võiks olla eeskujuks, nagu on oma uuringutes välja toonud Freguson (1978) ja Hermes (1995).

Ühtlasi asuti kaanefotosid lavastama ning kaasati ka stilist ja jumeštaja. Märkimisväärse muutusena hakati kaanefotole lisama portreeritavat iseloomustavaid/hinnangulisi fraase, mis lisaks emotsiooni ja tonaalsuse edasiandmisele oli oluliseks aspektiks lähtuvalt ajakirja müügikontseptsioonist. Kuivõrd kaaneloo sisu muutus isiklikumaks, tähendas see ka üha enam nii naise suuremat sõltumatuse rõhutamist, kuid siiski ka perekondlike väärtuste endist olulisust. Kaanelugudest peegeldub, et naisi iseloomustab varasemast suurem emantsipatoorsus, ent naist defineerib endiselt tugevalt tema perekonnaseis. Alates 2001. aasta ajakirjadest leidis kinnitust ka Borelli ja Cacciari (2019) teooria, et naise kujutamisel on sageli kombeks metafooride kasutamine.

2011. aasta ajakiri jätkab väljakujunenud formaadiga – naist defineerib tema töö ja perekond. Küll aga tõmbub laiemaks naise esitatavate rollide hulk. Naist kujutatakse iseseisvana, kuid tõelise väärtuse annab naisele siiski emadus. Naist nähakse varasemaga võrreldes veelgi iseseisvamana ja mehest sõltumatuna. Kaanefotodel ei ole naiste paigutuses toimunud suurt muutust, vaid kaanefoto

tekstid on muutunud portreeteritavat iseloomustavaks. Kinnitust leiab ka Ytre-Arne (2021) lähtepunkt, et võimalikest nišifookustest ja rollide mitmekesisistumisest sõltumata on naisteajakirja läbivaks teemaks siiski üha enam määratleda ja väärtustada naise rolli elus, sest väärtused, mis olid olulised 1991. aastal on 2011. aastaks teisenenud – naine on varasemast iseteadlikum.

2021. aastal on naised julgemad ja sõnakamad väljendamiseks oma seisukohti, taaskord on teemakäsitlused muutunud ühiskonnakriitilisemaks. Naiste olulisus peegeldub endiselt läbi emarolli. Töötamise olulisus on taaskord veidi tahaplaanile jäänud, keskendutakse elu väärtustele ja väärtustamisele. Ajakiri raamib portreeteritavat mõtestama, mis on elus tegelikult oluline – valdav osa naistest tõstatab seejuures perekonna tähtsuse, mis on seostatav keeruliste ühiskondlike ja sotsiaalsete protsessidega, st ka ülemaailmse koroonakriisiga.

Seega võib öelda, et kuigi analüüsitava perioodi jooksul on tugeva trendina kasvanud naise kui tööinimese roll, on märkimisväärselt olulisel kohal defineerimaks naise rolli alati ka perekond, eelkõige emadus. Naise kujutamine on sellest tulenevalt olnud muutumises väärtuspõhiselt, st erinevatel kümnenditel on väärtused veidi erinenud – sõltuvalt ajast on domineerinud, kas töö või perekonna olulisus. Ytre-Arne (2021) teooriale toetudes on ajakiri Eesti Naine seega peegeldus ühiskonnas toimuvast, viidates tugevalt naiste iseteadlikkuse kasvule ja emarolli kõrgele väärtusele Eesti ühiskonnas.

5.3 Meetodi kriitika ja refleksioon

Lähtudes bakalaureusetöö tulemustest arvan, et valitud meetodid sobisid uurimaks naise kujutamise muutumist läbi ajakirja Eesti Naine kaanefotode ja kaanelugude aastatel 1991-2021. Minu hinnangul said bakalaureusetöoks püstitatud uurimisküsimused piisavalt detailsed ning ammendavad vastused. Nii kvantitatiivse andmekogumise, kvalitatiivse sisuanalüüsi ja diskursusanalüüsi abil oli mul võimalik uurida lähemalt nii fotosid, tekste kui ka ridade vahele peidetud mõtteid.

Nõustun osaliselt teorias mainitud kriitikaga, mis puudutab kvalitatiivset sisuanalüüsi, st analüüsitud tekste ja fotosid on omavahel raske võrrelda täpsetel alustel, kuna kõigil fotodel ja tekstis ei esinenud alati üheseid tunnuseid. Kõiki kaanefotosid ja kaanelugusid ei saanud samal moel võrrelda, sest formaat ja sisu olid erinevad. Üldiselt oli minu hinnangul valitud meetod siiski piisavalt tõhus, et uurida valimis välja toodud kaanefotode ja kaanelugude hulka. Ühtlasi oleks

huvitav viia läbi uurimus suurema valimiga, et saada uurimisküsimustele detailsemaid vastuseid, kuid diskursusanalüüs nõuab tekstidega väga süvitsi minemist, millest tingituna ei saa valim minna väga suureks. Teisalt oleks huvitav uurida ajakirju täies mahus, mitte vaid kaanefotot ja kaanelugu.

Kitsaskohana tootsin välja analüüsikategooriate loomise, mis lähtuvalt valitud meetoditest annavad palju valikuvõimalusi. Sellest tulenevalt oli kohati keeruline leida kaanefotode ja kaanelugude kodeerimiseks sobivaid kategooriad, mis ei muudaks tulemusi liiga fookusest väljuvaks. Loodud analüüsiskeemidega oli kohati võrdlemisi keeruline tunnuseid kodeerida, mistõttu leian, et üldistamisel võis tähelepanuta jääda ka olulisi andmeid.

KOKKUVÕTE

Käesoleva bakalaureusetöö „Naise kujutamise muutumine ajakirja Eesti Naine kaanefotodel ja -lugudes perioodil 1991-2021“ eesmärgiks oli uurida, kuidas on muutunud naise kujutamine läbi ajakirja Eesti Naine kaanefotode ja -lugude perioodil 1991-2021. Lähtudes sellest uurisin, millisena kujutatakse naist kaanefotol, milliseid teemasid käsitletakse ajakirja kaanelugudes, millistesse rollidesse naisi paigutatakse. Ühtlasi uurisin, milliseid soostereotüüpe ja soorolle esitletakse. Viimase eesmärgina uurisin, kuivõrd on kaanefoto ja kaanelugu omavahel seotud.

Töö teoreetiliseks lähtekohaks oli peamiselt naiste stereotüpiseerimine, mille kohaselt seatakse naisi kindlatesse rollidesse ning kujutatakse endiselt mehest sõltuvatena. Töö analüüsiühikuks olid ajakirja Eesti Naine kaanefotod ja -kaanelood. Valimisse kuulus 44 ajakirja, st kõik Eesti Naine numbrid aastatel 1991 (ilmus vaid 8 numbrit), 2001, 2011 ja 2021. Kaanefotode ja kaanelugude analüüsimiseks ning uurimisküsimustele vastamiseks kasutasin nii kvantitatiivset andmekogumist (kontentanalüüsi), kvalitatiivset sisuanalüüsi ja diskursusanalüüsi, milleks koostas analüüsiskeemi ja kodeerimisjuhendi.

Peamise muutusena tooksin esile aspekti, et 1991. aastal on esikaanele jõudnud avalikkusele tundmatud naised, hilisematel aegadel on ajakirja esikaanel eranditult tuntud naised. Uurimusest selgus, et naiste kujutamine Eesti populaarseimas naisteajakirjas on muutunud kaanefotodel detailsemaks, kodusest riietusest on jõutud tõise ja piduliku riietuse kasutamiseni. Aastate lõikes on järjest rohkem pööratud tähelepanu välimusele, kasvanud on aksessuaaride ja meigi kasutamine. Kaanefotod on muutunud pilkupüüdvamaks ning esikaanel on hakatud kasutama üha enam portreeteritavat iseloomustavaid tekste. Kaanefotodel on naiste stereotüpiseerimist minimaalselt, vaid väga üksikutel fotodel stereotüpiseeritakse naise keha. Seevastu kaanefotode tekstid on stereotüüpsed, sest rõhutavad naiste erinevaid stereotüüpseid rolle ja omadusi.

1991. aastal oli kaaneloo selge formaat väljakujunemata, st lood ei kandnud endas eesmärki konkreetset naist portreerida. Aastaks 2001 on kaanelugudes toimunud oluline muudatus formaadis (olemuslood), millest tingituna on ka teemad muutunud isiklikumaks. Hilisematel aegadel (2011 ja 2021) on ajakirja kaanelood võtnud uue suuna, st olles üha enam naiste isiklike väärtuste kandjaks. Kaanelugude peegeldustes on alati olulisel kohal naise töö ja perekond. Kaanelugudes esineb esialgu (1991. aastal) eelkõige patriarhaalseid seisukohti, ent aja möödudes

üha enam emantsipatoorseid lähtepunkte. Seega on ajakiri Eesti Naine tugevalt seotud portreeritavate naiste isiklike väärtustega ning on ühtlasi tugevaks peegelduseks Eesti ühiskonnas toimuvast ning naise rollist Eesti ühiskonnas.

SUMMARY

The aim of this bachelor's thesis „Changes in the depiction of a woman in the cover photos and stories of the magazine Eesti Naine during the period 1991-2021“ was to study how the portrayal of a woman through the cover photos and stories of the magazine Eesti Naine has changed from 1991 to 2021. Based on this question, I researched how a woman is depicted in a cover photo, what topics are covered in the magazine's cover stories, and what roles women are assigned in. I also researched what gender stereotypes and gender roles are presented. As a final goal, I investigated the connection between the cover photo and the cover story.

The theoretical starting point of the work was mainly the stereotyping of women, according to which women are placed in certain roles and are still portrayed as dependent on men.

The unit of analysis of the work was the cover photos and cover stories of the magazine Eesti Naine. The sample included 44 journals, all issues of Eesti Naine in 1991 (only 8 issues were published), 2001, 2011 and 2021. I used quantitative data collection, qualitative content analysis and discourse analysis to analyze cover photos and cover stories and compiled an analysis scheme and coding guide.

The main change I would like to highlight is the fact that in 1991 women portrayed on the front page of the magazine, were primarily unknown to the public. In later times the front page of the magazine has exclusively known women. According to the study, the depiction of women in Estonia's most popular women's magazine has become more detailed in the cover photos, from home clothes to work clothes and festive outfits. Over the years, more and more attention has been paid to appearance, and the use of accessories and makeup has increased. Cover photos have become more eye-catching, and more and more descriptive texts have been used on the front cover. Cover photos have minimal stereotyping of women, but very few photos stereotype a woman's body. In contrast, the texts in the cover photos are stereotypical because they emphasize the different stereotypical roles and characteristics of women.

In 2001, there was a significant change in the format of the cover stories, due to which the topics have also become more personal. In later issues of the magazine (2011 and 2021), the covers of the magazine have taken on a new direction, they are increasingly the bearer of women's personal values. A woman's work and family have always played an important role in the reflections on the

cover stories. Initially (in 1991) patriarchal views were predominant in the cover stories, but over time there are more and more emancipatory opinions. The magazine *Eesti Naine* is strongly connected to the personal values of the women portrayed and at the same time a strong reflection of what is happening in Estonian society and the role of women in Estonian society.

KASUTATUD KIRJANDUS

Basow, S. A. (1992). *Gender Stereotypes and Roles*. California: Brooks/Cole Publishing Company.

Borelli, E. ja Cacciari, C. (2019). The Comprehension of Metaphorical Descriptions Conveying Gender Stereotypes. An Exploratory Study. *Frontiers in psychology*, 10, 2615. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.02615>

Burton, G. (2005). *Media and society: Critical perspectives*. UK: McGraw-Hill Education.

Chandler, D., ja Munday, R. (2011). *A Dictionary of media and communications*. First edition. Oxford: Oxford University Press.

Covert, J. J. ja Dixon, T. L. (2008). A Changing View: Representation and Effects of the Portrayal of Women of Color in Mainstream Women's Magazines. *Communication Research*, 35(2), 232–256. <https://doi.org/10.1177/0093650207313166>

Courtney, A. E., ja Lockeretz, S. W. (1971). A Woman's Place: An Analysis of the Roles Portrayed by Women in Magazine Advertisements. *Journal of Marketing Research*, 8(1), 92–95. <https://doi.org/10.1177/002224377100800114>

Diekman, A. B., ja Goodfriend, W. (2006). Rolling with the changes: A role congruity perspective on gender norms. *Psychol. Women Q.* 30, 369–383. doi: 10.1111/j.1471-6402.2006.00312.x

Dijk, T. A van. (2005). *Ideoloogia: multidistsiplinaarne käsitus*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Eagly, A. H. ja Diekman, A. B. (2003). The malleability of sex differences in response to changing social roles. L. G. Aspinwall ja U. M. Staudinger (toim), *A psychology of human strengths: Fundamental questions and future directions for a positive psychology* (lk 103–115). American Psychological Association. <https://doi.org/10.1037/10566-008>

Eagly, A. ja Sczesny, S. (2019). Editorial: Gender Roles in the Future? Theoretical Foundations and Future Research Directions. *Frontiers in Psychology*. 10, 1965. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.01965>

Eksi, G. (2009). Gender Stereotypes and Gender Roles Revealed in the Students Written Work. *Journal of Language and Linguistic Studies*. 5(1), 1-54.
https://www.researchgate.net/publication/321906485_Gender_Stereotypes_and_Gender_Roles_Revealed_in_the_Students_Written_Work

Ekspress Meedia kodulehekülg. (i.a). Kasutatud 13.10.2021, <https://lehed.delfi.ee/products/eesti-naine-paberajakiri>

Ferguson, M. (1978). Imagery and Ideology: The Cover Photographs of Traditional Women's Magazines. G. Tuchman, A. K. Daniels ja J. Benet. *Hearth and Home: Images of Women in the Mass Media*. New York: Oxford University Press, 97 – 115.

Haines, E. L., Deaux, K. ja Lofaro, N. (2016). The times they are a-changing... or are they not? A comparison of gender stereotypes, 1983–2014. *Psychology of Women Quarterly*, 40(3), 353–363. <https://doi.org/10.1177/0361684316634081>

Hansson, L. (2001). *Networks matter: the role of informal social networks in the period of socio-economic reforms of the 1990s in Estonia*. Doktoritöö. Jyväskylä, Jyväskylä University.

Hatton, E. ja Trautner, M. N. (2011). Equal opportunity objectification? The sexualization of men and women on the cover of Rolling Stone. *Sexuality & Culture: An Interdisciplinary Quarterly*, 15(3), 256–278. <https://doi.org/10.1007/s12119-011-9093-2>

Hentschel, T., Heilman, M. E. ja Peus, C. V. (2019). The Multiple Dimensions of Gender Stereotypes: A Current Look at Men's and Women's Characterizations of Others and Themselves. *Frontiers in psychology*, 10, 1-11. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.00011>

Hermes, J. (1993). *Easily put down Women's magazines, readers, repertories and everyday life*. Amsterdam: Het Spinhuis Publishers.

Hilton, J. ja von Hippel, W. (1996). Stereotypes. *Annual review of psychology*, 47 (2). 237-271. doi: 10.1146/annurev.psych.47.1.237

Kachel, S., Steffens, M. C. ja Niedlich, C. (2016). Traditional masculinity and femininity: Validation of a new scale assessing gender roles. *Frontiers in Psychology*, 7 (1), 956. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2016.00956>

- Kalmus, V. (2015a). *Diskursusanalüüs*. Kasutatud 10.11.21 aadressil, <https://samm.ut.ee/diskursusanalyys>
- Kalmus, V. (2015b). *Kujutuste lugemine*. Kasutatud 10.11.21 aadressil, <https://samm.ut.ee/kujutiste-lugemine>
- Kalmus, V., Masso, A. & Linno, M. (2015). *Kvalitatiivne sisuanalüüs*. Kasutatud 10.12.21 aadressil, <https://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys>
- Kang, M.-E. (1997). The portrayal of women's images in magazine advertisements: Goffman's gender analysis revisited. *Sex Roles: A Journal of Research*, 37(11-12), 979–996. <https://doi.org/10.1007/BF02936350>
- Kaunissaare, M. (2015). Pilt kui ühiskonna kehakeel. *Sirp*, 23. oktoober. Kasutatud 26.12.2021, <https://www.sirp.ee/s1-artiklid/c21-teadus/pilt-kui-uhiskonna-kehakeel>
- Kaur, U. (2011). *Naiste kujutamine ajakirjade Anne & Stiil ning Pere ja Kodu reklaamfotodel 2010. aastal*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni õppekava.
- Kempel, G. ja Siibak, A. (2010). Peamised trendid meeste tekstilisel konstrueerimisel naisteajakirja *Cosmopolitan* artiklites. *Ariadne Lõng* 1/2, 42-56.
- Kende, A., Nyúl, B., Lantos, N. A., Hadarics, M., Petlitski, D., Kehl, J., ja Shnabel, N. (2020). A Needs-Based Support for #MeToo: Power and Morality Needs Shape Women's and Men's Support of the Campaign. *Frontiers in psychology*, 11, 593. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.00593>
- Kress, G. R., ja Leeuwen. T van. (2006). *Reading images: The grammar of visual design*. London: Routledge.
- Lauristin, M. (2021). *Taasiseseisvunud Eesti kolm aastakümnet inimarengu luubi all. Ülevaade Eesti inimarengu aruannete sisust 1995–2020*. Tallinn: Eesti Koostöö Kogu.
- Lauristin, M. ja Vihalemm, P. (2017). Eesti tee stagnaajast tänapäeva: sotsiaalteaduslik vaade kolme aastakümne arengutele. P. Vihalemm, M. Lauristin, V. Kalmus ja T. Vihalemm (toim).

Eesti ühiskond kiirenevas ajas: elaviku muutumine Eestis 2002-2014 Mina. Maailm. Meedia tulemuste põhjal (lk 60-88). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Lindner, K. (2004). Images of Women in General Interest and Fashion Magazine Advertisements from 1955 to 2002. *Sex Roles: A Journal of Research*, 51(7-8), 409–421.
<https://doi.org/10.1023/B:SERS.0000049230.86869.4d>

Lippa, R. A., Preston, K. ja Penner, J. (2014). Women's representation in 60 occupations from 1972 to 2010: more women in high-status jobs, few women in things-oriented jobs. *PloS one*, 9(5), e95960. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0095960>

Lippmann, W. (1922) Part II. Approaches to the world outside. *Public Opinion* (lk 35–64). Harcourt: Brace.

Lippmann, W. (1922) Part III. Stereotypes. *Public Opinion* (lk 79–130). Harcourt: Brace.

Malkin, A., Wornian, K. ja Chrisler, J. (1999). Women and Weight: Gendered Messages on Magazine Covers. *Sex Roles*. 40. 647-655. 10.1023/A:1018848332464.

Mangus, H. (2008). *Meeste kujutamine ajakirjade Cosmopolitan ja FHM reklaamfotodel*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut.

Marling, M. (2010). Teel tasakaalustatud ühiskonda: sissejuhatus. R. Marling, L. Järviste ja K. Sander (toim). *Teel tasakaalustatud ühiskonda. Naised ja mehed Eestis II* (lk 6-12). Tallinn: Sotsiaalministeerium.

Marling, R. (2021). Kas ikka veel teel tasakaalustatud ühiskonna poole? R. Marling, K. Sander, M. Raju ja M. Pajumets (toim). *Teel tasakaalustatud ühiskonda. Naised ja mehed Eestis III* (lk 7-13). Tallinn: Sotsiaalministeerium.

McCracken, E. (1993). *Decoding Women's Magazines: From Mademoiselle to Ms. Basingstoke*. UK: Springer.

McQuail, D. (2000). *Massikommunikatsiooniteooria*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Miller, S. H. (1975). The Content of News Photos: Women's and Men's Roles. *Journalism Quarterly*, 52(1), 70–75. <https://doi.org/10.1177/107769907505200112>

Money, J., Hampson, J. L. ja Hampson, J. G. (1960). Hermaphroditism: Psychology ja Case Management. *Canadian Psychiatric Association Journal*, 5(2), 131–133.

<https://doi.org/10.1177/070674376000500214>

Newman, L. S. (2009). Was Walter Lippmann interested in stereotyping?: Public opinion and cognitive social psychology. *History of Psychology*, 12(1), 7–18.

<https://doi.org/10.1037/a0015230>

O'Dea, J. A. (2012). Body image and self-esteem. T. F. Cash (toim), *Encyclopedia of body image and human appearance* (lk 141–147). Waltham: Elsevier Academic Press.

Parksepp, A. (2014). *Naiste kujutamine kvaliteet- ja tabloidlehe fotodel 2000. ja 2010. aastal*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni õppekava.

Pickering, M. (2015). Stereotyping and Stereotypes. The Wiley Blackwell Encyclopedia of Race, Ethnicity and Nationalism. <https://doi.org/10.1002/9781118663202.wberen046>

Pilvre, B. (2010). Otsustaja, sporditäht ja kurjategija: meeste stereotüübid meedias. *Eesti Päevaleht*, 29. oktoober. Kasutatud 21.10.21, <https://epl.delfi.ee/artikkel/51285673/otsustaja-sporditah-ja-kurjategija-meeste-stereotubid-meedias>

Pilvre, B. (2004). *Sugu telepildis: Screening Gender*. Tartu Ülikool, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut.

Pilvre, B. (2011a). Sissejuhatus soouuringutesse. Marling, Raili (toim). *Meedia ja sugu* (lk 164–195). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Pilvre, B. (2011b). *Naiste representatsioon Eesti meedias ja selle seosed ajakirjanduskultuuriga*. Doktoritöö väitekiiri. Tartu, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond.

Pilvre, B. (2021). *Soovitused meediaorganisatsioonidele ja ajakirjanikele soolise tasakaalu saavutamiseks ajakirjandusorganisatsioonis ja meedia sisus*. Kasutatud 15.12.2021, <https://enut.ee/barbi-pilvre-soovitused-meediaorganisatsioonidele-ja-ajakirjanikele-soolise-tasakaalu-saavutamiseks-ajakirjandusorganisatsioonis-ja-meedia-sisus/>

Piip, H. ja Mägi, M. (2014). *Meie Eesti Naine*. Tallinn: AS Ajakirjade Kirjastus.

- Pukk, J. (2014). *Naise representatsiooni muutumine Eesti ajalehtedes 1940. aastal*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni õppekava.
- Raadik, E. (2007). *Naise konstrueerimine Ajakirja Anne illustratsioonides*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni õppekava.
- Rodgers, S., Kenix, L. ja Thorson, E. (2007). Stereotypical portrayals of emotionality in news photographs. *Mass Communication and Society*. 10(1), 119-138. doi: 10. 119-138. 10.1080/15205430709337007.
- Saar, A. (2001). *Muutused väärtushinnangutes aastail 1990-1999*. Rahvastikuministri büroo uuringu aruanne.
- Sekścińska, K., Trzcińska, A., ja Maison, D. A. (2016). The Influence of Different Social Roles Activation on Women's Financial and Consumer Choices. *Frontiers in psychology*, 7, 365. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2016.00365>
- Sepper, M.-L. (2021). Naised Eesti poliitikas 21. sajandi kolmanda kümnendi lõpul. R. Marling, K. Sander, M. Raju ja M. Pajumets (toim). Teel tasakaalustatud ühiskonda. *Naised ja mehed Eestis III* (lk 246-249). Tallinn: Sotsiaalministeerium.
- Tabassum, N., ja Nayak, B. S. (2021). Gender Stereotypes and Their Impact on Women's Career Progressions from a Managerial Perspective. *IIM Kozhikode Society & Management Review*, 10(2), 192–208. <https://doi.org/10.1177/2277975220975513>
- Talves, K. (2018). *The dynamics of gender representations in the context of Estonian social transformations*. Doktoritöö väitekiri. Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Vihalemm, P. ja Lauristin, M. (2004). Eesti ühiskonna ja meedia muutumine 1965-2004. Vihalemm, Peeter (toim). *Meediasüsteem ja meediakasutus Eestis 1965-2004* (lk 1–22). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Vihalemm, P. ja Kõuts, R. (2004). Trükiõnne ja lugejaskond Eestis 1965-2004. Vihalemm, Peeter (toim). *Meediasüsteem ja meediakasutus Eestis 1965-2004* (lk 61–69). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Wood. (1994). From Gendered Lives: Communication, Gender. *Gendered Media: The Influence of Media on Views of Gender*. (lk 231-244). Ohio: Wadsworth Publishing.

Ytre-Arne B. (2011). Women's magazines and their readers: The relationship between textual features and practices of reading. *European Journal of Cultural Studies*. 14(2), 213-228. doi:10.1177/1367549410389928

Ytre-Arne B. (2021). Women's magazines and the public sphere. *European Journal of Communication*. 26(3), 247-261. doi:10.1177/0267323111416181

LISAD

Lisa 1. Kaanefotode kodeerimisjuhend

Uurimisküsimus 1: Kuidas on kolme kümnendi jooksul muutunud naiste kujutamine ajakirja kaanefotodel?

- a) Keda kaanefotodel kujutatakse?
- b) Milliseid rolle ja miks kaanefotodel rõhutatakse?
- c) Milliseid soostereotüüpe ja -rolle kaanefotodel kujutatakse ning luuakse?
- d) Millisena kujutatakse naist kaanefoto juures olevas tekstis?

- 1. Ajakirja number**
- 2. Ajakirja kuu**
- 3. Ajakirja aasta**
- 4. Portreteeritav isik**

5. A Riietus

A1 – Paljastav

A2 – Ei ole paljastav

A3 – Ei ole võimalik määratleda

6. B Poos

B1 – Seiasb püsti

B2 – Kallutab pead/keha küljele

B3 – Nõjatub/toetub kellegi või millegi vastu

B4 – Käte ased

B5 – Muu

7. C Pea ja keha kaadrite suhe

C1 – Isik fotol kogu kehaga

C2 – Isik fotol põlvkõrguselt

C3 – Isik fotol rinnakõrguselt

C4 – Isik fotol õlakõrguselt

C5 – Ei ole võimalik määratleda

8. D Näoilme

D1 – Naerata

D2 – Tõsine

D3 – Teeb nägusid

D4 – Paotab huuli

D5 – Muu

9. E Roll kaanefotol

E1 – Poliitik

E2 – Sportlane

E3 – Meelelahutaja

E4 – Seltskonnapersoon/kuulsus

E5 – Abikaasa

E6 – Ema/koduperenaine

E7 – Muu

Lisa 2. Kaanelugude uurimisskeem

Uurimisküsimus 2: Kuidas on kolme kümnendi jooksul muutunud naiste rolli kujutamine ajakirja kaanelugudes?

- a) Mis kontekstis naistest kirjutatakse?
- b) Milliseid naise rolle kaanelugudes rõhutatakse? Milline on naiste keskne roll?
- c) Milliseid soostereotüüpe ja -rolle kasutatakse ning luuakse?

1. Ajakirja number

2. Ajakirja kuu

3. Ajakirja aasta

4. Portreteeritav isik

5. Soo rõhutamine

Milliste naiste rollide puhul ja miks rõhutatakse naise sugu?

Kuidas on soo rõhutamine seotud naise ametikohaga/laste kasvatamisega?

Kuidas eksponeeritakse sugu lähtuvalt naise välimusest, iseloomust?

6. Modaalsus

Kas ja mida suunatakse naisi tegema?

Kas ja millised võimalusi loob ajakiri loob samastumiseks?

Kas ja kuidas suunatakse naisi kaanelugudest eeskuju võtma?

Kas ja kuidas tekib ajakirjas võrdlusmomente?

7. Epiteedid/metafoorid

1. Ilus

2. Heas vormis/sale

3. Töökas
4. Võluv
5. Hoolitsev
6. Alluv
7. Lojaalne

8. Võrdlused ja kõrvutused

Millises kontekstis naisi võrdlusesse seatakse?

Millseid naisi võrreldaks ja kõrvutatakse? Miks seda tehakse?

Milline on naiste kujutamise ootuspärasus võrdluses tegelikkusega?

Milliseid võrdlusi ajakirjas eksponeeritakse – välimusega seotud võrdluseid, käitumisega seotud võrdluseid, ootuspärased “naiseks olemise” võrdluseid ja kõrvutamisi?

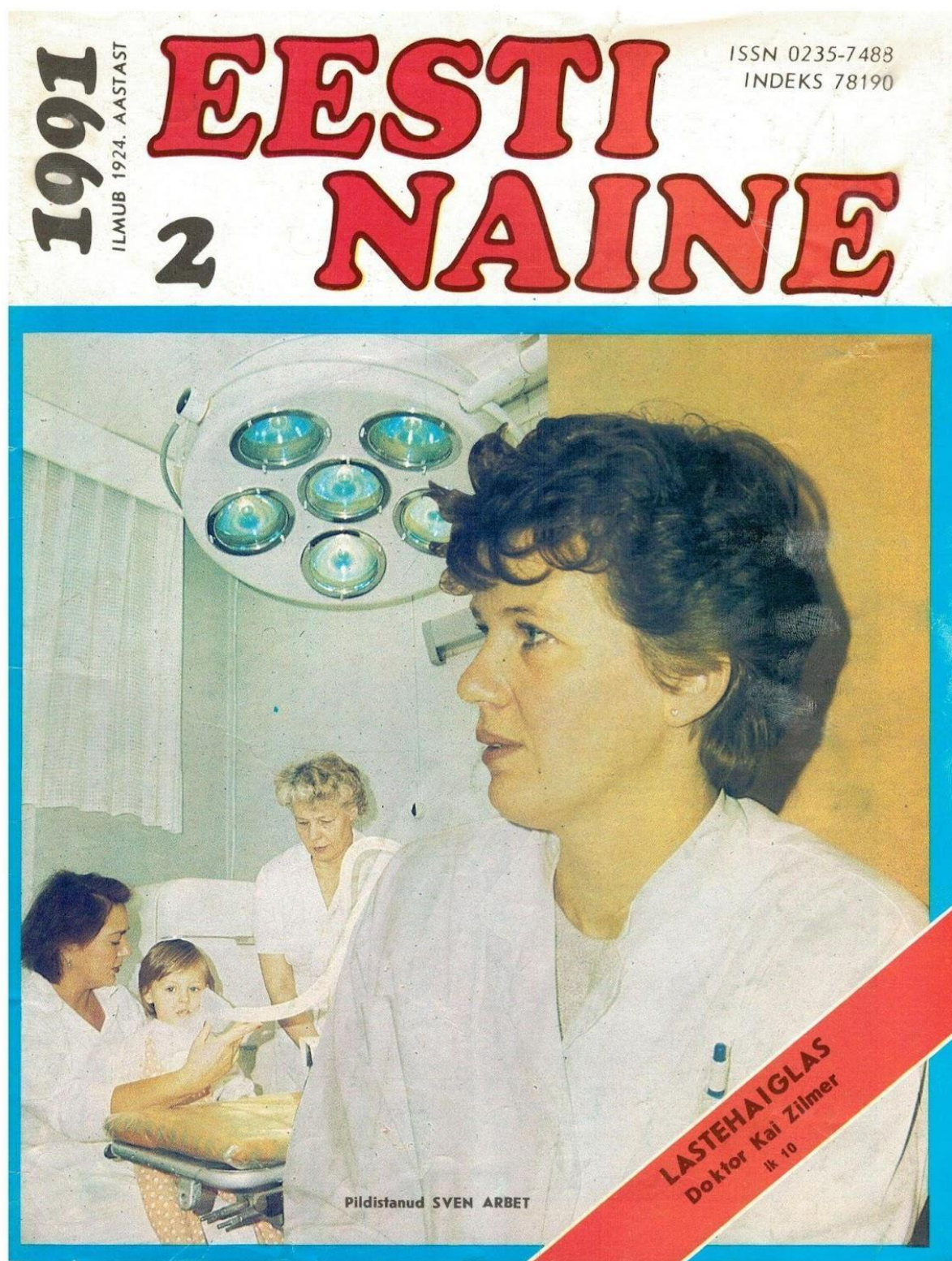
9. Roll kaaneloos

1. Poliitik
2. Sportlane
3. Meelelahutaja
4. Seltskonnapersoon/kuulsus
5. Abikaasa
6. Ema/koduperenaine
7. Muu

Lisa 3. Eesti Naise kaanefotod

1991_1. Eesti Naine. Liisa Heinapuu. Foto: Sven Arbet.

1991_2. Eesti Naine. Kai Zilmer. Foto: Sven Arbet.

1991

ILMUB 1924. AASTAST

EESTI 7&8 NAININE

ISSN 0235-7488
INDEKS 78190

Leirilaps Eva-Maria Niine lk 6

Sven Arbeti foto

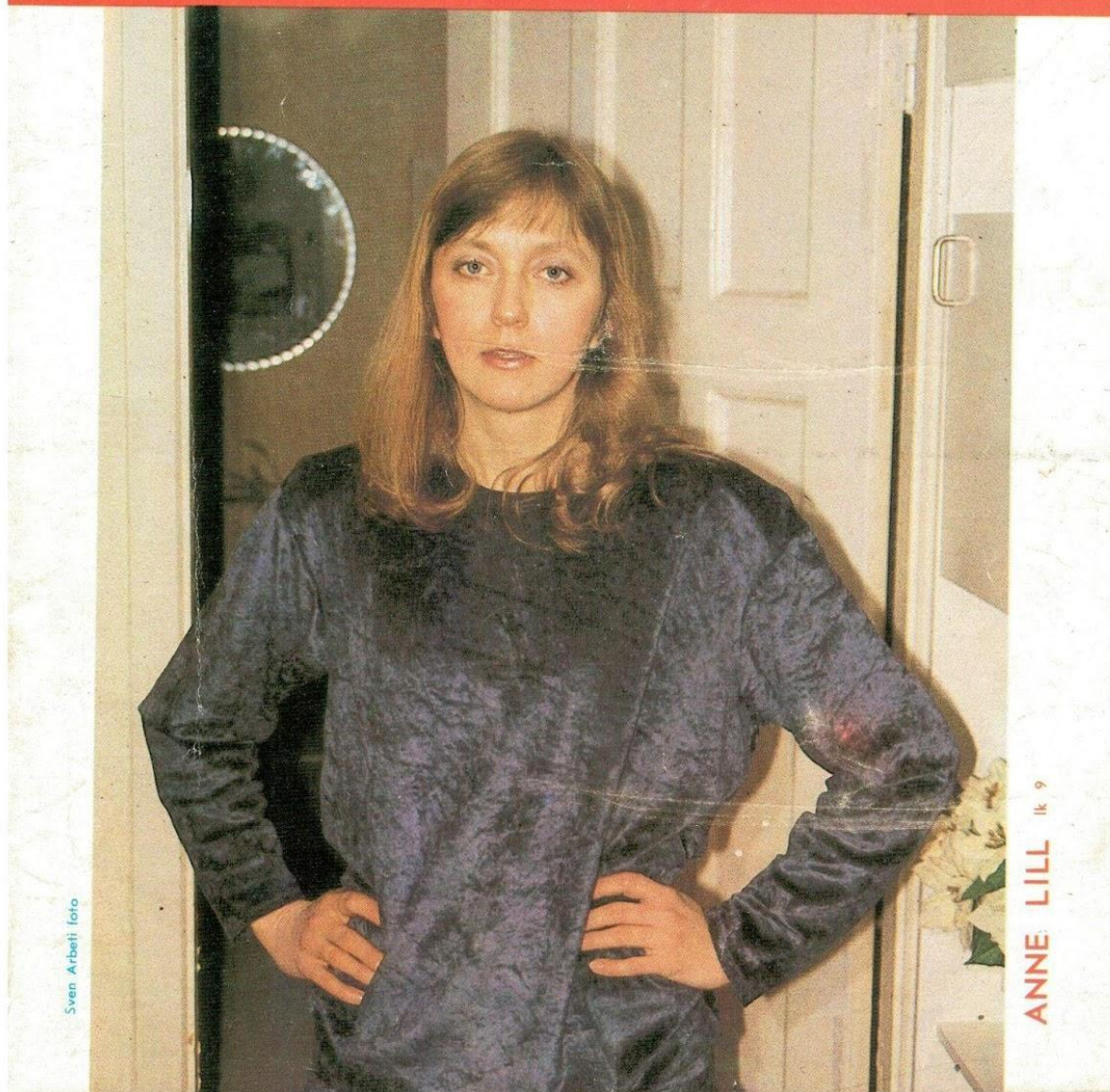
1991_7&8. Eesti Naine. Eva Maria Niine. Foto: Sven Arbet.

1991

ILMUB 1924. AASTAST

EESTI 10 NAINE

ISSN 0235-7483
INDEKS 78190

1991_10. Eesti Naine. Anne Lill. Foto: Sven Arbet.

1991_11&12. Eesti Naine. Anneli Tulgiste. Foto: Sven Arbet.

2001_1. Eesti Naine. Katrin Saks. Foto: Heiki Laan.

2001_2. Eesti Naine. Piret Tanilov. Hele-Mai Alamaa.

2001_3. Eesti Naine. Kersti Kreismann. Foto: Hele-Mai Alamaa.

2001_4. Eesti Naine. Jane Salumäe. Foto: Hele-Mai Alamaa.

2001_6. Eesti Naine. Kati Murutar. Foto: Hele-Mai Alamaa.

2001_9. Eesti Naine. Katariina Tamm. Foto: Hele-Mai Alamaa.

2001_11. Eesti Naine. Helle Meri. Foto: Jarek Jõepera.

2001_12. Eesti Naine. Ingrid Tähismaa. Foto: Hele-Mai Alamaa.

SUURIM KUUKIRI NAISTELE

EESTI

NAINE

SUUR
AASTA-
HOROSKOOP
2011

JAANUAR 2011

HIND 2.55 € / 39.90 kr

Oodates
poega või
tütart

**MAIAN
KÄRMASE
RELIKVIA**

Unista,
tegutse,
naudi!

Kuidas
pakasega
ellu jääda

**RETI SAKSA
KALAMAJA-
IDÜLL**

Kutsumuseks
kokkamine

**RIHO KÜTSAR
OMA AEGRUUMIS**

Sirje
Eesmaa
eetritagune elu

■ Paar: Natalia ja Ott Kiivikas ■ Köök: sõbraks koriandriga ■ Huulte külmaravi
■ Mood: lennukad kudumid ■ Kampsun beebile ■ Louis de Funèsi armastus

2011_1. Eesti Naine. Sirje Eesmaa. Foto: Kristjan Lepp.

SUURIM KUUKIRI NAISTELE

EESTI NAINE

13 lk tervisenõu

APRILL 2011

HIND 2.80 € / 43.81 kr

Talendid koju,
aga elukaaslased?

Pärast kooli
kohe töötü

LIIBÜAST
PÄASENUD!

10 NÕUANNET
NAISJUHTIDELT

Sooline
kihistumine

Külas
suliseval
Soomaal

TUNDLIK
REŽISSÖÖR
KATRIN LAUR

Krista
Lensin
kõmu
keskel

OPTIMISTLIK
VOLDEMAR
KOLGA

■ Läänemaa praosti pere ■ Eva ja Juan Peróni armastus ■ 7 minuti road
■ Mood: värvikad trendid ■ Käsitöö: lihtne barett ■ Kevadine juuksekadu

ISSN 1406-0477
9 1771406 047005

2011_4. Eesti Naine. Krista Lensin. Foto: Kristjan Lepp.

SUURIM KUUKIRI NAISTELE
EESTI NAINE
 MAI 2011 HIND 2.80 € / 43.81 kr

Kuhu kulub raha?

VAHETU ANDREI HVOSTOV

Sõjaväelaste emad

LINNUKEVAD MATSALUS

11 VÄRSKET SOENGU-IDEED

Mehed armastuse nimel

LOODUSNÄHTUS AILI VINT

Ämm – sõber või kamandaja?

Tagala tasakaalustaja

Anu Ansip

■ Paar: Evelin Lill ja Tarvo Jaansoo ■ Mägasad amsud emadele

■ ABBA armastuse lugu ■ Elagu potihaljastus! ■ Kampsun tütarlapsel

2011_5. Eesti Naine. Anu Ansip. Foto: Kristjan Lepp.

2011_6. Eesti Naine. Ülle Lichtfeldt. Foto: Kristjan Lepp.

2011_12. Eesti Naine. Maarja Mitt. Foto: Kristjan Lepp.

2011_10. Eesti Naine. Katrin Viirpalu. Foto: Kristjan Lepp.

97 AASTAT AJAGA ÜHTE SAMMU

MÄRTS 2021

EESTI NAINE

**Justin
Petrone**
VAPUSTUSED
VÄIKELINNAS

KAS
OLEN OMA
TÖÖGA
RAHUL?

NAERATAV
DEPRESSIOON

15
TÄHTTEOST
EESTI
KUNSTIST
1980–2000

**Evelin
Ilvese**
UUS ELU JA VARI
MINEVIKUST

Vähist
paranenu:
“NAISELIKKUS
EI VÕRDU
RINNAD.”

ROAD TATRAST JA HIRSIST / RAVIV PÄEVIKUPIDAMINE

cestinaine.ee

HIND 5,99 €

ISSN 1406-0477

9 771406 047005

2021_3. Eesti Naine. Evelin Ilves. Foto: Hele-Mai Alamaa.

97 AASTAT AJAGA ÜHTE SAMMU

APRILL 2021

EESTI NAINE

**Mart
Kuusk** –
RÕÕMSAL
MEELEL
RAHAST ILMA

KOLME-
TOALINE
DŽUNGEL

PALJU
ÕNNE,
**Rita
Raave!**

LEINATES
LEMMIK-
LOOMA

Anni
Arro:

“AEG-AJALT
PEAB ENDALE
LUBAMA
MIDAGI HEAD!”

**Ivo
Lille**
PÄRAND

cestinaine.ee

HIND 5.99 €

TAIMETOIDUGA KEVADESSE / VANANEMISE VASTU

2021_4. Eesti Naine. Anni Arro. Foto: Herkki Erich Merila.

2021_6. Eesti Naine. Eva Luigas. Foto: Hele-Mai Alamaa.

2021_7. Eesti Naine. Evelin Võigemast. Foto: Krõõt Tarkmeel.

2021_8. Eesti Naine. Helgi Sallo. Foto: Triin Maasik.

97 AASTAT AJAGA ÜHTE SAMMU

NOVEMBER 2021

EESTI NAINE

**Liisa
Oviiri**
KANNA-
PÖÖRE

KUIDAS
VANANEMIST
PEATADA?

50
KARTA VÕI
PIDUTSEDA?

LEEBE
ESTRAADITÄHT
**Vello
Orumets**

TÄHTSAIM
KUNSTIS
2000–2010

**Liina
Orlova**
ELU SUURTEST
SUHETEST

cestinaine.ee

ISSN 1406-0477

9 771406 047003

HIND 5,99 €

KÜLLUSLIKUD KEEKSID / LEPITUSE KUNST

2021_11. Eesti Naine. Liina Orlova. Foto: Triin Maasik.

2021_12. Eesti Naine. Mirtel Pohla. Foto: Hele-Mai Alamaa.

Lisa 4. Eesti Naise kaanelood

Pealkiri	Autor	Aasta	Kuu	Kood
-	Juta Üts	1991	1	1991_1
Lastehaiglas	Asse Soomets	1991	2	1991_2
Käsitööalbumi koostaja Kaire Tali	Milla Mägi	1991	3&4	1991_3&4
Ellen Petersoni moe- ja disaniseminar Eestis	Annika Koppel	1991	5&6	1991_5&6
Leer ühe neiu ja ühe naise elus	Tiina Lang	1991	7&8	1991_7&8
Oma keel, oma meel	Ingel Tael	1991	9	1991_9
Uks on lahti	Hille Karm	1991	10	1991_10
Tulevikuga käsitöömaa?	Juta Üts	1991	11&12	1991_11&12
Minister lumivalgekesse eraelu	Ene Vool	2001	1	2001_1
Kirjutan sulle Piretist	Epp Väljaots	2001	2	2001_2
Tere K.K.!	Margit Kilumets	2001	3	2001_3

Jane Salumäe, päike ja üksindus	Epp Väljaots	2001	4	2001_4
Ei nuta, ei virise sa oled Oviir	Margit Kilumets	2001	5	2001_5
Ettearvamatute naine	Evelin Kivimaa	2001	6	2001_6
Igavesti teie Pipi Piksukk	Ene Vool	2001	7	2001_7
Mitte ainult direktori palgast	Epp Väljaots	2001	8	2008_8
Katariina pudukaup meeste ajastul	Margit Kilumets	2001	9	2001_9
Klounid mehed need Maie ja Silvi	Margit Kilumets	2001	10	2001_10
Pikk pärastlõuna Hellega	Margit Kilumets	2001	11	2001_11
Päev Ingrid Tähismaa elus	Krister Kivi	2001	12	2001_12
Elu tänases päevas	Liis Auväart	2011	1	2011_1
Vaata ettepoole	Liis Auväart	2011	2	2011_2
Tidili-tidili-pomm	Helina Piip	2011	3	2011_3
Kristalselt aus?	Liis Auväart	2011	4	2011_4

Tagala tasakaalustaja	Aita Kivi	2011	5	2011_5
Karjapõllu perenaine	Helina Piip	2011	6	2011_6
Naine kuldsete kingadega	Tiiu Suvi	2011	7	2011_7
Väike nõid Viljandist	Tiina Väljaste	2011	8	2011_8
Naudingute aeg	Helina Piip	2011	9	2011_9
Õhuliste hommikute tooja	Tiina Väljaste	2011	10	2011_10
Saatust uskudes	Aita Kivi	2011	11	2011_11
Näoga valguse suunas	Liis Auväärt	2011	12	2011_12
Maria hiljutine ärkamine	Kristi Vainküla	2021	1	2021_1
Ühe õnne ajaraamat	Liis Auväärt	2021	2	2021_2
Evelin Ilves uues elumustris	Heidit Kaio	2021	3	2021_3
Oodates kevadet	Liis Auväärt	2021	4	2021_4
Peaministri ema	Kristi Vainküla	2021	5	2021_5

Ilusa argipäeva kiituseks	Mari Kukk	2021	6	2021_6
Must ja valge hunt me sees	Heidit Kaio	2021	7	2021_7
Aukartust ja usaldust äratav	Meelis Kapstas	2021	8	2021_8
Anne atmosfäär	Meelis Kapstas	2021	9	2021_9
Kärt Johansonini lahtilükkamine – aga kes olen siis mina?	Piret Kooli	2021	10	2021_10
Veel antud aeg küpseda	Meelis Kapstas	2021	11	2021_11
Kõik igas hetkes	Liis Auväart	2021	12	2021_12

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Kristin Lass,
(*autori nimi*)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose Naise kujutamise muutumine ajakirja Eesti Naine kaanefotodel ja -lugudes perioodil 1991-2021,
(*lõputöö pealkiri*)

mille juhendaja on Külliki Seppel,
(*juhendaja nimi*)

reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Kristin Lass
23.05.2022